

צ'בזטי מזהר"ן

תנינא

דף מג:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה קיט

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

מג: תורה אור
תורה קיה
איוב כח (כז) אָן רָאָה
וְיִסְפְּרָה הַכִּינָה וְגַם יִתְקַרֵּה:

תורה קיה
קהלת ב (כג) כִּי כָל יָמָיו
מִכֹּאבִים וְכֶעָס עֵינָיו גַּם
בְּלִילָה לֹא שָׁכַב לְבוֹ גַּם יָה
הָבֵל הוּא:
קהלת ב (ח) כְּנִסְתִּי לִי גַם
כִּפְסָ וְזָהָב וְסִגְלֹת מְלָכִים
וְהַפְדִּינֹת עֲשִׂיתִי לִי שְׂרִים
וְשָׂרוֹת וְתַעֲנוּגֹת בְּנֵי הָאָדָם
שָׂדֶה וְשָׂדוֹת:
איוב ה (ו) כִּי אֲדָם לִעֲשֹׂל
יִלְדוּ וּבְנֵי יִשְׁעָ יִגְבְּיֶהוּ עֹתִי:
איוב יד (א) אֲדָם יִלְדוּ אִשָּׁה
קָצֵר יָמִים וְשָׁבַע רָגְזוֹ:
קהלת ב (יד) הִתְקַמֵּם עֵינָיו
בְּרֹאשׁוֹ וְהִפְסִיל בְּחֻשְׁךָ הוֹלֵךְ
וְיִדְעֵתִי גַם אֲנִי שֶׁמִּקְרָה אֶתְּךָ
יִקְרָה אֶת פְּלִמָּה:

ליקוטי

קיה קיט קב

מוהר"ן תנינא

הנ"ל. כי אזי כשיוצאת יכולין למצוא לה תיקון מה שאין בן מקודם כשהיתה טמונה כנ"ל. ומחמת זה לא הוליד אברהם את יצחק עד שהוליד תחילה את ישמעאל. וכן יצחק הוליד את עשו ואח"כ את יעקב כדי להוציא הוזהמו תחילה כמוכא [2]:

קיה לענין חידושי תורה שיש גדולים שהיו משבחים אותם שאומרים תורה בלי מחשבה ועיון מקודם [2]. אמר. שאין זה מעלה כ"כ. כי בוודאי יכולים לומר תורה בלי מחשבה ועיון. כי יכולין לקשר המחשבה והדיבור להשיי. ולומר תורה בלי מחשבה ועיון מקודם אבל טוב יותר כשהושבין תורה. והלא אפילו אצל השיי מצינו במדרש ושמות רבה כי תשא מ' [1], שהשיי כשרוצה לגלות תורה הוא הוזהר ד' פעמים קודם שאומרה. ולמדו מפסוק [7] **אז ראה ויספרה הכינה וגם הקרה**. שנכתב בכאן ד' בחי'. ראה ויספרה וכו'. שהשיי כביכול רואה וסופר ומכין והוקר דברי התורה ד' פעמים קודם שאומרה ואח"כ מגלה אותה להעולם. מכ"ש בן אדם שצריך לחשוב ולעיון ולחקור ולברר הדברי תורה במחשבתו תחילה היטב קודם שאומרה [2]:

ולעסוק בתורה. וכ"ש במדרש (בר"פ יג [1]) **אדם לעמל יולד**, אשרי מי שעמלו בתורה. היינו, מאחר שכל אדם נולד לעמל, וא"א להמלט מזה בשום אופן אפי' אם יהי' לו כל הללי דעלמא. בוודאי יהי' לו עמל ויסורי' ודאגות הרבה. ע"כ **החכם עיניו בראשו** [2]. שיהפוך העמל לעמל של תורה אשר בשביל זה נולד, שיעמול בתורה: ואז אשרי לו. כי ניצול מעמל העוה"ז וזוכה לחיי עוה"ב :

ענה ואמר רבינו ז"ל, הנה הכל אומרים שיש עוה"ז ועוה"ב [1]. והנה עוה"ב אנו מאמינים שיש עוה"ב. אפשר יש גם עוה"ז גם כן כאיזה עולם. כי בכאן נראה שהוא הגיהנם, כי כולם מלאים יסורים גדולים תמיד. ואמר, שאין נמצא שום עוה"ז כלל [2]:

קב אחד מאנ"ש סיפר לי, שהיה מדבר עם רבינו ז"ל בעבודת ה' כדרכו, והבין רבינו ז"ל שהוא עוסק קצת לכוון כוונות בתפילתו. והקפיד עליו רבינו ז"ל מאוד, ואמר לו שלא יעסוק עוד בזה, ולא יתפלל עם כוונות, רק יכווין פירוש המלות כפשוטו, [אע"פ שזה האיש למד כתבי האר"י ז"ל על פי פקודתו אע"פ"כ לא רצה שיתפלל עם כוונות כלל [2]] ואמר לו רבינו ז"ל, שמי שאינו ראוי לזה, כשמתפלל עם כוונות הוא כמו כישוף [2]. כי בכישוף נאמר **לא תלמד לעשות** [2] ודרז"ל (ושבת עה. ר"ה כד: סנהדרין סח.) [2] לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות. כך הוא בענין הכוונות להבדיל שאין צריכין ללמוד אותם כ"א להבין ולהורות אבל לא לעשות עמהם דהיינו לכוונם בתפילה מי שאינו ראוי לזה. **ואמר**. כי עיקר התפילה היא"כ דביקות להשיי, והיה טוב יותר להתפלל בלשון לעז שמדברים בו. כי כשמתפללים בלשון שמדברים בו, אזי הלב סמוך ודבוק מאוד בדיבורי התפילה ויכול לדבק עצמו ביותר להשיי. אך כבר תקנו לנו אנשי כנה"ג סדר התפילה. [2] (מחמת שלא כל אדם יכול לסדר סדר התפילה לעצמו כמוכא [2]) ע"כ אנו חייבים להתפלל בלשון הקודש כמו שסדרו לנו. אבל העיקר הוא רק לכווין פירוש המלות כפשוטו. שזהו עיקר התפילה שמתפללין לפני השיי על כל דבר ודבר. ועל ידי זה מתקרבין ומתדבקין בו ית' : **והנה**, מי שמדבר בלשון הקודש תמיד כגון ירושלמי, אין צריך לחשוב בדעתו פירוש המלות, רק שיטה אוננו מה שהוא אומר, וזה עיקר כוונתו בתפילה. ואצל הצדיקים האמתיים הגדולים במעלה, אצלם כל הכוונות של כ"האר"י ז"ל וכו' הם פירוש המלות. שבפירוש המלות שלחם כלולים כל הכוונות :

קיה דיבר עמנו כמה פעמים. מענין יסורי עוה"ז, שכל בני העולם כולם מלאים יסורים אין גם אחד שיהי' לו עוה"ז. ואפי' העשירים הגדולים ואפילו השרים אין להם שום עוה"ז כלל. **כי כל ימיהם כעס ומכאובות** [2]. וכולם מלאים סדרות ודאגות ועצבות ויגון ואנחה תמיד. וכל אחד יש לו יסורים מיוחדים. ואין גם אחד מכל הגבירים והשרים. שיהי' לו הכל כסדר כרצונו תמיד. וכולם כאחד מלאים יסורים ודאגות תמיד. וזה ברור וידוע לכל מי שבקי קצת בהם ובדרכיהם. וכמה פעמים דברנו מזה, והיינו רואים בעינינו כל זאת. ואפילו מי שנדמה עליו שיש לו העוה"ז בשלימות, ויש לו כל התענוגים עושר ונכסים וכבוד והון רב, וארמונים גדולים וכלים נפלאים ותכשיטין ופגולת מלכים וכו' [1]. אם יסתכלו בו היטב, הוא ג"כ מלא כעס ומכאובות הרבה תמיד. בכמה מיני אופנים וענינים. כנראה בחוש. ואין צריך לכאר זאת למי שיש לו מוח בקדקדו [2] ומסתכל קצת בהם באמת וכמ"ש שלמה המע"ה [2] **גם כל ימיו כעס ומכאובות וכו'**. וכתוב **אדם לעמל יולד** [2] **קצר ימים ושבע רוגז** [2]. וזה כולל כל בני אדם שבעולם מקטן ועד גדול. כי כולם נולדו לעמל ומלאים רוגז ויסורין. ואין שום עצה ותחבולה להנצל מעמל ויגון הזה, כ"א לברוח להשיי

תורה קב
דברים שפטים יח (ט) כי
אמה גא אל הארץ אשר
יקח אליהו נתן לך לא
תלמד לעשות פתועבת הגוים
הגם:

תורה קב
דברים שפטים יח (ט) כי
אמה גא אל הארץ אשר
יקח אליהו נתן לך לא
תלמד לעשות פתועבת הגוים
הגם:

קבא היה מחזק את אנשיו שקיבלו לפניו בקובלנא [2] גדולה, על שהם רחוקים מתפילה מאד, וקשה עליהם מאד להתפלל. והי' מחזק אותם ומנחם אותם בכמה לשונות שלא יפלו בדעתיהן בשביל זה. ואמר, הלא אצל הגר שנתגייר, כמה זכ"י הוא אצל כ"ש כשזוכה לידע אמירת

ד"ה הן לה' אלקיך השמים, ובסוף פרשת נצבים בשם הנעם אלימלך רבו.
22 עיין סנהדרין ס: למה נקרא שמן כשפים - שמכחישין פמליא של מעלה.
23 * דברים יח ט' ועיין פרש"י שם
24 ובע"ז יח. ומנ: ובספרי דברים פסקא קע ט'
25 בתרלז - הוא
26 מוהר"נת בתקפא
27 עיין רמב"ם הלכות תפלה פ"א הלכה ג' ד'
28 גם בתרלז - לכווין, בתרלז - לכוון, ומתרגז - לכווין
29 בתרלז - האר"י ז"ל ומתרגז - האר"י ז"ל
30 במונודים כולם - שקבלו
31 פירוש המילה עיין סנהדרין קד: ופרש"י שם
32 בתרלז - אצל (תקון בל"ט)

2 לשה"כ קהלת ב' כג
1 קהלת ב' ח'
2 כ"ט מהגמ' בימות ט. ו. ומנחות פ: וירושלמי בימות פ"א ה"א
3 * קהלת ב' כג [ע"ש הלשון קצת שונה]
4 איוב ה' ז'
5 * איוב יד א'
6 שם פסקא ז' מדבר מעמל תורה אבל לא נזכר הפסוק לעמל יולד ועיין ליקוט שמעוני יהושע א רמז ו'. וסנהדרין צט: ותנא דבי אליהו רבה פרק יג. ואותיות דר"ע אתה ת.
7 קהלת ב' יד
8 עיין פלי"ח כאן
9 עיין שיעות הר"ן סימן שח
10 גם בתרלז - יכוון, ומתרגז - יכוון
11 מוהר"נת בתקפא
12 מקובל שהיה זה רבי יודיל' תלמיד רבינו בעל רה"ק עיין שיש"ק ח"ז יח. ועיין שיעות הר"ן סימן עה. והוזהר זו שלא לכוין כוונות האר"י"ל בתפלה הוזהרו עליה עוד הרבה צדיקים עיין אור המאיר סוף קטע ראשון פרשת מצרע ובהפסרת וירא בשם הבעש"ט. ועיין תולדות אהרן (מיטומיר) סוף דרוש לימים נוראים. ומאר ושמש פרשת עקב

א מתרגז - תחלה
2 עיין עירובין יח: ק"ל שנים פרש אדם מזה והוליד שדין רוחין ולילין ועיין זוהר בראשית נד: הטעם לזה כדי שתצא ממנו זהמת הנחש. הובא בסדר לאברהם ז' כה, ועיין אור החיים בראשית טו ה' טעם שלא הקפידה שרי לתת שפחה לבן חורין וגם אברם הסכים לזה, כוונתם שתצא בה הוזהר תחילה. עיין זוהר מצרע דף נו. שמכריח שיצק בה טפה שניה כדי שיצאו הסינים בעשו ודלא כהמדרש שהביא רש"י בענין השפורפרת. ועיין מזה בעשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פרק יח. עיין זוהר חדש יתרו דף מב. ד"ה מה עבר קב"ה.
3 עיין קדושת מרדכי ח"ב הע"ה פרשת ראה דף קט מה שאמר הרבי מלעלו בשם רבי יחזקאל משינאווא ע"ה ודרשת וכו' נעשתה התועבה הזאת, כי ד"ת צ"ל רק מה שמשפיעים מן השמים. גם ע"ש ריש פרשת אחרי.
4 ע"ש פסקא א' ועיין בתנחומא יתרו טו ויקהל ד', ובראשית רבה כד ה'.
5 איוב כח כו
6 עיין אגרות הרמב"ם מאמר קדוש ה' שכתב מה שדרוש לרבים צריך לחזור ד"פ קודם ומה שכתוב צריך לחזור אלף פעמים.
7 עיין חומת אבן משלי ג יג בשם הנגיד שאמר לב"י. ועיין בעש"ט עה"ת שיר השירים א'.
8 מוהר"נת בתקפא

מאמר ייסורי העולם הזה

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן תנינא

זמן ומקום אמירת התורה

לא ידוע

פתיחה

נראה שרבנו מדבר כאן על אותם בני אדם שחושבים שאפשר לעשות מהעולם הזה גן עדן אם רק היה להם ממון מספיק וכו'. ואומר להם רבנו שאין שום צד הגיון לעשות מעולם הזה עיקר, כי מי שיש לו קצת מח בקדקדו רואה בחוש שאין שום אפשרות להפוך את העולם הזה לגן עדן, כי על כרחו יהיה לו גהנם, כי מקטון ועד גדול אין נמלט מיסורי עולם הזה, ובוודאי א"א שהוא יצא מהכלל. ובוודאי אי אפשר שיהיה לו כסף וחכמה ואפשרויות לנסות בעולם הזה את כל תענוגות עולם כמו שהיה לשלמה המלך שאחרי הכל אמר שהכל הבל ורעות רוח, קל וחומר שכל אחר לא יצליח יותר משלמה המלך לעשות מעולם הזה גן עדן. על כן טוב יותר להאמין לחכמינו ז"ל שיש עולם הבא שם יש גן ועדן ותענוג נצחי, וכדאי להשקיע שבעים שנה בהכנת הכלים להשגת העונג הנצחי הזה בעולם הבא.

שיחות

עלים לתרופה – מכתב תכא – וְכָל מֵה שֶׁתִּבְתֵּי לָךְ הַפֶּל כְּדֵי שֶׁתִּבִּין כִּמְהָ וְכִמְהָ צְרִיכִין בְּכָל עֵת לְהִתְגַּבֵּר לְחֹטֵף טוֹב מִתּוֹךְ פֶּעַם וּמְכַאֲבוֹת שֶׁל זֶה הָעוֹלָם וְלִשְׁמֹחַ בְּזֶה וְלִהְפֹּךְ הִיגוֹן וְאַנְחָה לְשִׂמְחָה שְׂאֵנוּ זֹכִין בְּעוֹלָם הַזֶּה הַמְּלֵא פֶּעַם וּמְכַאֲבוֹת. פִּי דְבָרִים פְּאֵלוּ עוֹבְרִים בְּכָל הָעוֹלָם כִּמְבֹאֵר בְּכָל הַסְּפָרִים מִמְּוִרֵיזוֹת זֶה הָעוֹלָם כִּמּוֹ שְׂאֵמֵר רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה שְׂנֵרְיָה שְׂבָקָאן הוּא הַגִּיהֵנוּם. וְאֵף עַל פִּי כֵן אֵנוּ חוֹטְפִין בְּכָל יוֹם לִזְמַן קְרִיאַת שְׁמַע לִיחֵד שְׁמוֹ יְתִבְרַךְ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם וְטִלִּית וְתַפְלִין וְכו'. זֶה חֲלָקְנוּ מִכָּל עֲמַלְנוּ. וְאַנּוּ צְרִיכִין לְהִתְגַּבֵּר בְּכָל עֵז לְשִׂמְחָה בְּכָל מַה שְׂעוֹבֵר עַל הָאָדָם בְּכָל יוֹם לְקִים וְנִשְׂמַח בְּדַבְרֵי תוֹרָתָהּ וּבְמִצְוֹתֶיהָ לְעוֹלָם וָעֶד פִּי הֵם חֲיִינוּ וְכו'. וְהַכֵּל עַל פִּי מִים עֲמָקִים עֲצָה שֶׁל הַנְּחָל נֹבַע מְקוֹר חֲכָמָה שֶׁבְּכַחוֹ הַגְּדוֹל וְדַבְרֵיו הַעֲמָקִים וְהַתְּמִימִים הוּא מְשַׂמַּח גַּם אוֹתָנוּ בְּנִפְלְאוֹתָיו הַעֲצוּמִים עַדִּי נִזְכֶּה מִהֲרָה לְצֵאת מִכָּל הַצָּרוֹת נְגִילָה וְנִשְׂמַחָה בִּישׁוּעָתוֹ:

שם מכתב קעו – ...וצר לי מאד על צרתך ויסוריך, אף לא יכלתי להתאפק מלהוכיח קצת על אשר זה כמה ימים ושנים בכל פעם אתה צועק בקולות מרורים על פל אשר עובר עליך, הלא זה הדבר אשר דברתי עמכם אלפים פעמים, שהעולם מלא צער ומכאובות וכו', וכמו שאמר אדוננו מורנו ורבנו זכרוננו לברכה שבקאן נראה שהוא הגיהנום כידוע לך, וכבר צעק דוד המלך עליו השלום כי אני לצלע נכון וכו' וכן הרבה, ואם אמנם האמת שבדאי צריכין לצעק להשם יתברך בעת הצער, וגם להודיע להתלמיד חכם צערו שיבקש עליו רחמים, ובפרט אל אביה פי מי יחוס עליך יותר ממני, אף על פי כן בכל פעם צעקתך שלא כראוי, כאלו חס ושלום כל העולם נפל עליך, וכאלו יסוריך חס ושלום גדולים מכל בני העולם, לא כן בני חביבי פי צריכין לזכור מאד בכל פעם מה שכתוב על פסוק בצר הרחבת לי (בלקוטי א' סימן קצ"ה) ובפרט לשמח את עצמך בכל פעם ממה שנצלת לבלי להיות מתנגד חס ושלום על אמת כזה אשר הוא סמיכתנו ותקותנו בזה ובבא לנצח.

עונג שבת (רבי אפריםמל קראקובסקי) עמ' תכז – וי"ל בפשוטו דארץ ישראל נקרא ארץ החיים, כי היושבים בה הם חיים באמת, כי מצינו באותן שחייהן אינן חיים, ובארץ ישראל מוצאין קורת רוח מחיים, אף לו שאין לו תענוגות בני אדם, עכ"ז שמח בחלקו וחי חיים טובים כמובא בדברי רבינו ז"ל בליקוטי קמא סימן מ"ה, לפרש הכתוב "ארץ אשר לא במסכנות תאבל בה לחם", כי לפעמים אדם אוכל לחם מחמת עניות ולא מחמת חסרון תאוה לתענוגים אחרים, אבל אם הי' לו שאר מאכלים לא הי' אוכל לחם לבד, וזה שבח א"י שלא מחמת עניות תאכל לחם, אלא מחמת שיבור וביטול תאוה אכילה וכו', יעיי"ש. הרי שבארץ ישראל אף למי שיש לו עושר ונכסים, עכ"ז אינו כרוך אחר תענוגים, ומוצא קורת רוח ממה שיש לו, וחי באמת חיים טובים, והנה התנא דבי אלי' בפרק י"ב קורא לארץ ישראל חמדת העוה"ז, יעיי"ש. וי"ל דמש"ה (דמשום הכי) נקרא חמדת העוה"ז דהנה מובא בליקוטי מוהר"ן ז"ל בסופו (תורה קיט) וז"ל דבר עמנו כמה פעמים מענין יסורי עוה"ז שכל בני העולם מלאים יסורים אין גם אחד שיהי' לו עוה"ז ואפילו העשירים הגדולים ואפילו השרים וכו' כי כל ימיהם כעס ומכאובות וכולם מלאים טרדות ודאגות ועצבות וכו'. יעיי"ש. אך י"ל כי ארץ ישראל נקרא חמדת עוה"ז כי להיושבים בה יש להם עוה"ז יען שמוצאים בה קורת רוח מחייהן, וכל אחד שמח בחלקו, והוא תמיד בשמחה, ויש להם עוה"ז, ומוכן שבדאי מתוך העוה"ז כנ"ל זוכין לעוה"ב. וי"ל דמש"ה נקרא ארצות החיים ארצות יען כי ע"י ארץ ישראל זוכין לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב והוא שני ארצות החיים כי גם עוה"ב נקרא ארץ כמובא בפרק חלק כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ והכוונה על עולם הבא כידוע. וי"ל דזה הרמז בגמרא כתובות דף ק"א כל ההולך ד' אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן עוה"ב יעיי"ש כי הד' אמות מרמז על הסתפקות של אדם כי מקומו של אדם הוא ד' אמות כידוע והרצון שאינו אף להעשיר ואינו כרוך אחר תענוגים דוקא רק מוצא קורת רוח ושמח בחלקו וחי חיים טובים כי ישיבת ארץ ישראל מסוגל לזה כנ"ל הרי הוא בן עוה"ב כי דייקא מעוה"ז כנ"ל באין לחיי עוה"ב כי למי שיש לו עושר ונכסים רבים וכל טוב ואינו מסתפק בזה ורודף אחר תענוגים וכל ימיו כעס ומכאובות ר"ל הוא יורש תרתי גיהנם אבל מי שזוכה לחיות חיים טובים בעוה"ז שמסתפק במה שיש לו ושמח בחלקו לזה יש באמת עוה"ז ועוה"ב.

שם עמ' תסח – הנה איתא במסכת תענית ת"ר ארץ מצרים וכו' נמצא כל העולם כולו ככיסוי קדירה לגיהנם יעיי"ש ויש לדקדק מאי נרמז בזה הדמיון לכיסוי קדירה אך י"ל עפ"י דברי רבינו ז"ל בליקוטי תנינא סימן קי"ט דיבר עמנו כמה פעמים מענין יסורי עוה"ז שכל בני העולם כולם מלאים יסורים אין גם אחד שיהי' לו עה"ז ואפילו העשירים הגדולים ואפילו השרים וכו' וכו' ואפילו מי שנדמה עליו שיש לו עה"ז בשלימות וכו' ואין שום עצת ותחבולה להנצל מעמל יגון הזה כ"א לברוח להשי"ת ולעסוק בתורה וכו' ואז אשרי לו כי ניצל מעמל העה"ז וזוכה לחיי עוה"ב וכו' יעיי"ש. וי"ל לברוח להשי"ת הוא תפלה ואז כשזוכה לתפלה ולתורה אז אשרי לו גם בעה"ז ובפרט בעה"ב מה רב טוב הצפון לו וכדמצינו בדברי חז"ל אשריך בעה"ז וטוב לך לעוה"ב וזוה יש לפרש מה שנרמז בזה שכל העולם כולו ככיסוי קדירה לגיהנם הרצון שכמו שמצינו בכיסוי קדירה שעי"י כיסוי קדירה נתבשל בתוכו ולפעמים אין נשמע בחוץ הבישול ולפעמים נשמע גם בחוץ הבישול כידוע כמו כן בעוה"ז נראה שהוא הגיהנם אך שהוא מכוסה ונתבשל בתוכו ובלשון אשכנז וואָס קאַכט זיך איבער מיט אמענש ולפעמים נשמע בחוץ ג"כ הבישול היינו היסורים ולפעמים אין נשמע רק בתוכו נתבשל ומבחוץ נדמה שיש לאותו האיש עה"ז בשלימות רק אם יסתכלו בו היטב הוא ג"כ מלא כעס ומכאובות וכו' כדברי רבינו ז"ל יעיי"ש כל המאמר הקדוש רק העצה עצת רבינו ז"ל לברוח להשי"ת ולעסוק בתורה ואז אשרי לו וכו'.

פֶּעַם שֶׁבַח רַבְּנוּ אֶת עֲצוּמוֹ, וְסִפֵּר שְׁעוֹד בְּהִיּוֹתוֹ יֶלֶד קֶטָן, בְּשִׁוְהֵיטָה אִמּוֹ מִסְרָקֶת אוֹתוֹ, לֹא הָיָה בּוֹכָה פְּדָרָף הַנְּעָרִים, כִּי יָדַע וְהָבִין כִּבְרַת בְּקִטְנוּתוֹ, שֶׁבָּזָה הָעוֹלָם בְּהִכָּרַח לְסֶבֶל, וְאֵין טוֹב בְּזָה הָעוֹלָם, כִּי אִם הַסְּבָל... (כמובא בסוף שיחות הר"ן סעיף ש"ח). (שיח שרפי קודש ח"ב פח)

צריך שתדע שכל אדם שבעולם עוברים עליו יסורים וצרות הרבה והרפתקאות שונות בלי שעור, הן בענין הפרנסה הן בענין בריאת הגוף הן בענין אשתו ובניו ובני ביתו. ואין נמצא אדם בעולם שלא יעברו עליו יסורים והרפתקאות הרבה, כי אדם לעמל יולד, וכתיב: גם כל ימי כעס ומכאובות, ואין שום תקנה להנצל מזה כי אם לברח לשם יתברך ולהתורה. על כן ההכרח שיהיה לכל אדם סבלנות, גדול שיסבל כל מה שיעבר עליו כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה: סמא דיסורי קבילא. וכמו שאמר החכם, הסבל תחבולה למי שאין לו תחבולה. וכל החכמים מאריכים בזה וכולם אומרים, שהעולם הזה מלא יסורים ודאגות והרפתקאות בלי שעור. כי האדם לא נברא בשביל להתענג בעולם הזה כלל, רק שיעמל בעולם הזה כדי שיזכה לעולם הבא. על כן צריכין לסבל הכל ולהאמין שהכל לטובתו. כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, ולברח בכל פעם לשם יתברך ולהתפלל ולהתחנן לפניו, כי אין מקום לנוס מפגעי העולם כי אם אליו יתברך לבד, כמו שנאמר, ומנוס ביום צר לי. ואפלו הגרוע שבגרועים יכול לברח לשם יתברך תמיד, כי השם יתברך בכל מקום וכמבאר בדברינו באריכות במקום אחר. ותכף כשבורח לשם יתברך אזי כל מה שעובר עליו נתהפך לטובה גדולה לנצח. ויש בזה הרבה לדבר ואין כאן מקומו להאריך (שהר"ן שח): (לקוטי עצות סבלנות אות יא)

העולם הזה אינו כלום רק למשך אל התכלית הנצחית. (קה) ואין להסתכל אם יהיה לו מעות אם לאו. כי בין כך ובין כך יבלה ימיו בשוה. כי העולם הזה מטעה אותנו לגמרי, שמראה אל האדם כאלו הוא מרויח בכל פעם ובסוף אינו כלום. כאשר נראה בחוש ברב בני אדם שעוסקים ועובדים ימים ושנים בסחורות ומשא ומתן ולבסוף כשבאין לחשבון אין נשאר בידם כלום, ואם אפלו משיג מעות לוקחין אותו מן המעות. והכלל ששניהם אין להם קיום ביחד דהינו האדם עם המעות, רק או שלוקחין המעות מן האדם, או שלוקחין האדם מהמעות. ומעולם לא נמצא שישאר אחד עם המעות רק כנזכר לעיל. גם היכן הוא כל המעות שעושין מימות עולם? כי מעולם עושין תמיד מעות, והיכן הוא כל המעות? רק באמת אינו כלום לגמרי: את זה תקבלו מאתי שלא להניח עצמו להעולם להטעות. שלא יטעה אותו העולם כי לא נמצא אחד שיהיה לו קץ וסוף טוב מן העולם. וכל בני אדם שהיו אפלו אותן שתפסו בידם כל העולם הזה כולו, היה סופם רע מאד גם לדורי דורות קלקלו והפסידו. ואפלו אומות העולם צריכים לידע מזה, מאחר שאין העולם הזה כלום, מה צריכים לעשות. על זה צריכים זכיה מן השמים, לזכות לידע מה שצריכים לעשות. אך ישראל אין צריכים לזה. כי כבר הם יודעים מה לעשות על ידי התורה (קט): העולם אומרים שאין צריך לבקש גדולות. ואני אומר שצריך דוקא לבקש גדולות. לבקש ולחפש אחר הצדיק הגדול ביותר דוקא. וכבר מבאר מזה בספרים (ראה תורה ל') שצריך לחפש דיקא אחר הצדיק והרבי הגדול ביותר:

עֲנֵה וְאָמַר: או שְׁצַרְיָכִין לָזָה רַחֲמֵנוּ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, או יִגְעוֹת וְעִבּוּדוֹת, או שְׁצַרְיָכִין שְׁנִיחָם, שִׁיחָהּ לוֹ יִגְעוֹת גְּדוֹלוֹת בְּעִבּוּדוֹת ה' וְגַם רַחֲמֵנוּ מֵאֵתוֹ יִתְבָּרַךְ, קִדְּם שְׁזוֹכִין שִׁיעֲמִדוּ וְיִשְׁקִטוּ שְׁמִירֵי הַמֶּחֶל לְמִשְׁחָה עַד שְׁלֹא יִרְצָה שׁוֹם דְּבָר בְּעוֹלָם, וְיִחָהּ הַכֵּל שׁוֹה אֶצְלוֹ. בְּהִתְהַלְכָּה תִּנְחָה אוֹתָהּ בְּשִׁכְבָּהּ תִּשְׁמֹר עֲלֶיהָ וְהִקְיָצוֹת הִיא תִּשְׁחָף הִינּוּ שֶׁהַכֵּל שׁוֹה. וְאֵין שׁוֹם חֲלוּק בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה וּבֵין הַקֶּבֶר וּבֵין הָעוֹלָם הַבָּא. כִּי (מִשְׁלֵי ו'): "בְּהִתְהַלְכָּה תִּנְחָה אוֹתָהּ" – הַתּוֹרָה. וְכֵן "בְּשִׁכְבָּהּ תִּשְׁמֹר עֲלֶיהָ" שֵׁשׁ בְּשִׁכְבָּהּ בְּקֶבֶר שֵׁם גִּסְרֵן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְהַתּוֹרָה, וְכֵן "וְהִקְיָצוֹת" – לְעוֹלָם הַבָּא וְכוּ' (אָבוֹת ו'). כִּי מֵאַחַר שֶׁאֵין לוֹ שׁוֹם תְּאֵוֶה וְרָצוֹן כָּלֵל לְשׁוֹם דְּבָר, רַק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְהַתּוֹרָה, נִמְצָא שֶׁהַכֵּל שׁוֹה אֶצְלוֹ. בֵּין בְּעוֹלָם הַזֶּה, בֵּין בְּקֶבֶר, בֵּין בְּעוֹלָם הַבָּא, בְּכֵלֵם הוּא דְבוּק רַק בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּבְהַתּוֹרָה. כִּי מִי שֶׁמְקַשֵּׁר בְּעוֹלָם הַזֶּה, יֵשׁ חֲלוּק בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא רַחֲבֵת יָדַיִם וּבֵין הַקֶּבֶר שֶׁהוּא מְקוֹם צָר, וְכִיּוֹצֵא בְּזָה, אֲבָל מִי שֶׁנּוֹדְבָהּ מִחוּץ וְאֵין לוֹ שׁוֹם שְׁמִירֵם בְּמִתָּה, הַכֵּל שׁוֹה אֶצְלוֹ כְּפֶ"ל. (שיחות הר"ן אות נא)

עד כאן השיחות

ליקוטי הלכות

ח"מ הלכות אונאה הלכה ג' אות ג' – וזה בחינת אין אונאה לקרקעות, כי היצר הרע והסטרטא אחר הוא בחינת אונאה שמאנה ומטעה את הבריות, כי אין אונאה גדולה בעולם כמו האונאה של היצר הרע שמאנה ומטעה את האדם להחליף עולם עומד בעולם עובר, חס ושלום, ומאנה ומטעהו בכמה מיני רמאות וערממיות ובלבולים בכמה מיני אונאות וטעויות בלי שעור וערף כדי למנעו מדבר החיים מחיים נצחיים, מחיים טובים, מחיים ארבים, מחיים אמתיים, ורוצה להורידו ולהפילו לשאול תחתיות, חס ושלום ולעקר, חס ושלום, משני העולמות-מהעולם הזה והעולם הבא הנם על לא דבר. כי ידוע שאין שום נחת מכל תענוגי עולם הזה בעולם כלל למי שיש לו מח בקדקדו ובקי קצת בטיב העולם הזה ותאוותיו ותענוגיו, כי כלם מערבים בכעס ומכאובות ויגונות ואחריות מרה כלענה חדה פתור פופיות גם בעולם הזה, מלבד אשר בעולם הבא שם בודאי כל עסקי עולם הזה מרה מכל מיני מרירות ומכל מיני צרות ויסורים שבעולם. וכמו שאיתא בזה הקדוש, ובאה מאן דלא אתהני מדילה כלום. נמצא, שהבעל דבר

מאנה ומטעה את האדם מאד מאד וכמו שאמר רבנו זכרוננו לברכה (ומובא בשיחת הר"ן דף י"ד), העולם מטעה אותנו מאד, כי אין שום אדם שיהיה לו קץ וסוף טוב מן העולם הזה. ועל כן בשהוכיח הנביא את ישראל קראם העיר הינה (צפניה ג') לשון אונאה, כמובא במצודות ציון שם על שהניחו להונות את עצמן ולא השתדלו להנצל מאונאתו. ועל כן נקרא הסטרא אחרא והעבורים מונין, כמו שכתוב, "והאכלתיך את מוניך את בשרם". ופרש רש"י, לשון אונאה. וכמו שפרש רש"י בריש פרשת חקת, לפי שהשטן ואמות העולם מונין את ישראל מה טעם יש במצוה זו וכו'. שרוצין להונות ולהטעות את ישראל להרחיקם מהתורה והמצוות מהמת שאין יודעין טעמי המצוות וכו', על כן צריכין להשיבן גזרה גזרתי חקה חקתי אין לך רשות להרהר אחריה, כי כללית התורה נקראת גם כן חקה, כמו שכתוב, "אלה המצוות והחקים וכו'". וכמו שפרש רש"י שם בגוף לבישת שעטנז ואכילת חזיר וכו':

קושיות

- א. ואפי' העשירים הגדולים ואפילו השרים אין להם שום עוה"ז כלל. כי כל ימיהם כעס ומכאובות. וכולם מלאים טרדות ודאגות ועצבות ויגון ואנחה תמיד – צ"ע מאי אפילו הרי אדרבה דווקא לעשירים יש דאגות ועצבות כי תאוות ממון היא דאגה ועצבות כמבואר בתורה כג. ונראה כוונתו כמאמר חז"ל כי כל ימי העני רעים, והכוונה שעיקר היסורים שלהם הוא הדמיון שאם היו עשירים היה להם טוב. ובאמת אדרבה יסורי העשיר רבים יותר כמבואר בשיחות הר"ן תחילת אות שח. והביאור פשוט כי כל הבלי עולם הזה הם חסרון ומי שמחפש למלא חסרונותיו בהבלי עולם הזה ממלא חסרון ורק מכפיל את חסרונו יותר, והעשיר יש לו הרבה יותר הבלי עולם נמצא שחסרונו הרבה יותר גדול מחסרונותיו של העני. וכבר מבואר היטב בתורה כג שתאוות ממון היא השקר הכי גדול שיש בעולם וכמה שמודיעים ומבארים לאדם כמה גדול השקר הזה לא מועיל לו. וכבר אמרו בחגיגה ט: שחיפש הקב"ה בעצמו מדה טובה לישראל ולא מצא אלא עניות, האם יש שקר גדול יותר מזה שלא סומכים על הקב"ה בעצמו??
- ב. וגם הגבירים כולם כאחד מלאים יסורים ודאגות תמיד – צ"ע מדוע מדבר על יסורי הנגידים ולא על יסורי החכמים. ראה לק"ה¹ וימי מוהרנ"ת מסופר שמוהרנ"ת אמר לרבנו שכל הנגידים והחכמים מלאים עצבות. וכן כתוב (קהלת א יח)² יוסיף דעת יוסיף מכאוב³
- ג. ואין גם אחד מכל הגבירים והשרים. שיהי' לו הכל כסדר כרצונו תמיד. וכולם כאחד מלאים יסורים ודאגות תמיד. – צ"ע משמע דווקא כסדר תמיד אין, אבל בדרך כלל כן יתכן שיהיה לו כסדר, וא"כ מדוע שיהיה תמיד מלא יסורים ודאגות?
- ד. אפשר יש גם עוה"ז גם כן באיזה עולם. – צ"ע על איזה עולם הזה מדבר רבנו, שיתכן שבו יש עולם הזה שכולו עונג?
- ה. אפשר יש גם עוה"ז גם כן באיזה עולם. כי בכאן נראה שהוא הגיהנם, כי כולם מלאים יסורים גדולים תמיד. ואמר, שאין נמצא שום עוה"ז כלל – צ"ע הרי תיקנו לנו לומר שהחינו וציוו עלינו לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד, וכמה אין סוף טובות הקב"ה משפיע לנו כאן בעולם הזה. כל זה למי שבחר בעולם הבא אבל מי שבחר לו רק את העולם הזה, אצלו כל פגע הוא חורבן עולמו כי כאן כל עולמו, ובעצמו בחר לו שעולם הזה יהיה לו גיהנם.
- ו. צ"ע איך אפשר לדמות עולם הזה לגהנום ששם אין רגע בלא יסורים, גם בעולם הזה אמרו חכמים⁴ אין רגע בלא פגע. וכנ"ל שהכוונה למי שבחר לו רק את העולם הזה, אצלו כל פגע הוא חורבן עולמו כי כאן כל עולמו.

² לק"ה פריה ורביה הלכה ג אות לב – ודברתי עמו עוד כמה ענינים מספורי העולם, וספרתי לו כמה מעשיות מבארדיטשוב, וכתוף דברי עניתי ואמרתי לפניו מענין היסורים והחסרונות שיש לכל הנגידים והגבירים הגדולים, שכלם מלאים דאגות וחסר להם תמיד, וכן כל החכמים והמתקנים כל חכמתם חסרה תמיד ואינם יודעים שום דבר בשלמות, כדוע להם בעצמם, ועל ענינים כאלו אמרתי לפניו מקרא הזה (קהלת ג, יא) – גם את העלם נתן בלבם מבלי אשר ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלקים מראש ועד סוף וכו' (ועין בפרוש רש"י שם). ענה רבנו ז"ל ואמר: 'הלא זה הוא ענין המעשה שלנו! ושאל תכף: 'היכן אנו עומדים בהמעשה? השבתי לו ברעדה: 'אצל הספור של יום השני. ענה ואמר: 'ביום השני וכו', וספר כל המעשה של יום השני, שהוא מענין החרש הנ"ל, אשרי אנונים שכף שומעות וכו'. מה נאמר? מה נדבר? מי יוכל להעריך על התב, חלק מאלף ממעט ההתנוצצות שבמח עד היכן כל דבור ודבור של המעשה הנזרקה הזאת מגיע וכו' וכו'! ואין להאריך בזה כאן. (הובא גם בימי מוהרנ"ת ח"א אות מב. ובשיח שרפי קודש ח"ג יא)

³ קהלת פרק א (יח) כי ברב חכמה רב בעס יוסיף דעת יוסיף מכאוב:

מצודות דוד – ויוסיף דעת. מי שמוסיף דעת להבין דבר מתוך דבר הנה בזה יוסיף מכאוב לעצמו כי בעבור הבנת דבר מתוך דבר ישכיל אף את הנולדות מן המעשים המקולקלים ומביא מכאוב אל לבו:

ספורנו – דעת. ומי שמוסיף דעת, ומכיר שיש מסדר מכוון לתכלית: יוסיף מכאוב. על רוע הסדר ההזה במציאות לפי דעתו:

תרגום יונתן – (יח) ארום גבר דמסגי חכמתא כד ייחוב ולא ייתב בתויבתא, מסגי רגזי קדם יי, ודמוסיף מנדעא וימות בטליותיה, מוסיף באיב לבא לקריבו:

⁴ תורה עז תנינא – דע, שכל אחד מיישראל, אפלו צדיק גדול, צריך שיהיה לו איזה צער בכל יום, וגם מי שדעתו יותר גדולה, צערו גדול ביותר, בבחינת (קהלת א): 'יוסיף דעת יוסיף מכאוב'. והמתקנה היא על ידי אכילה בקדשה וביראת שמים, הינו, שעל ידי אכילה בקדשה, על ידי זה נעשה המתקנה, שלא יתגבר הצער ביותר, חס ושלום, וגם שלא יהיה נשתלשל מן הצער, חס ושלום, השתלשלות אל הסטרא אחרא, שהיא דין קשה, חס ושלום:

עד כאן ההקדמה

*

תורה קיט

דיבר עמנו כמה פעמים. מענין יסורי עוה"ז, שכל בני העולם אפילו בני תורה כולם

מלאים יסורים אין גם אחד שיהי' לו עוה"ז שרק מתענג בו, בלי ייסורים.

ואפי' העשירים הגדולים ואפילו השרים שנדמה שלא חסר להם דבר, שהרי (קהלת י"ט) "הכסף יענה את הכל", גם להם אין להם שום עוה"ז כלל. כי כל ימיהם כעס ומכאובות ו'. וכולם מלאים טרדות ודאגות ועצבות ויגון ואנחה תמיד. וכל אחד יש לו יסורים מיוחדים לכל אחד את הייסורים המיוחדים לו מהקב"ה לתיקונו. ואין גם אחד מכל הגבירים והשרים. שיהי' לו הכל כסדר כרצונו תמיד (ראה תורה פב תנינא) לפעמים הולך לאדם שלא כסדר כי ישותו מפרידה אותו מהקב"ה. וכולם כאחד מלאים יסורים ודאגות תמיד. ודייקא כיוון שהוא גביר ועשיר יענה עזות, עוד יותר כועס כשלא הכל כרצונו. ואי אפשר שיהיה כרצונו שהרי הממון שלו הוא בעצמו חסרון, וממלא חסרון בחסרון, כמאמר חז"ל יש לו מנה רוצה מאתים, והוא תמיד כאילו תלוי שטר צוואה בצווארו שחייב ממון רב ליצרו. ותמיד הוא בדאגה ועצבות שלא מצליח לפרוע חובו, כמבואר כל זה באריכות בתורה כג'.

ה' של"ה הקדוש מסכת יומא פרק דרך חיים תוכחת מוסר (ה). ובשיחות הר"ן אמצע אות שח.

ל"שה"כ קהלת ב' כג

א' תורה פב תנינא – וכשהולך לאדם שלא כסדר, והו' התנגדות הרצון: אני רוצה שיהיה פן הדבר, והדבר להפך, שלא כסדר. וזה בחינת מלחמה, כי כל מלחמה היא התנגדות הרצון, היא בחינת שלא כסדר. וזהו: "פי תצא למלחמה" כשהולך לך שלא כסדר, הינו התנגדות הרצון, ונתנו ה' אלקיך בידך" שיתבטל כל רצונות נגד רצונה, שילך לך כסדר כרצונה, אימתי פד, "ושבית שבי" כשתהיה בבחינת מה, כשתמשיך לך אלקות, הו"ה במלוי אלפין. וזה פרוש 'מחשבה חשב מ"ה' (זהו בראשית כ"ד ותקון סט). כשתקשר תמיד במחשבתך אלקותו. וזה בחינת (שיר השירים ז): "מלך אסור ברהטים" ברהטי מחין דילך' (ד). וזהו: "ושבית שבי" שתמשיך מ"ה בתוך מחשבתך, שתקשר אלקותו במחשבתך, כי כל דבר שנמשך ממקום גבוה נקרא שבי, כמו שכתוב (תהלים ס"ח): "עלית למרום שבית שבי", ועל ידי זה יתבטלו כל המלחמות וכל הרצונות נגד רצונה. וזה הסוד נרמז בעץ החיים בהקדמה בכלל יט ובכונות של ראש חדש אלול:

ב' תורה כג אות א – ואלו בני אדם הנופלים בתאוות ממון, ואינם מאמינים שהקדוש ברוך הוא יכול לפרנס את האדם בסבה קלה, ורודפים אחר פרנסתם ביגיעות גדולות, והם אוכלי לחם בעצבון כמו שכתוב (בראשית ג'): "בעצבון תאכלנה", ועצבות היא מרה שחורה. אלו בני אדם נקשרים בפנים דסטרא אחרא, אלקים אחרים, חשך, בחינת מיתה, כמו שכתוב (איכה ג'): "במחשבים הושיבני" וכו'. ועליהם נאמר (יחזקאל ז'): "וזהבם לנדה", הינו בחינת עבודה זרה, כמו שאמרנו חכמינו, זכרונם לברכה (שפת פ"ט): 'מנין לעבודה זרה שמשמא בנדה' שנאמר "תזרם כמו דוד".

שם אות ה' – ותלא לה פתקא בצוארא דהוי מסיק בי אבא מאה אלפי זוזי, בי אבא זה עבודת אלילים, כמו שכתוב (ירמיה ב'): "האומר לעץ אבי אמה". ועבודה זרה היא חובה (ח). שמכרעת את הכל לכף חובה. וכל המתדבקין בה הם בעלי חובות, כמו שאנו רואים בחוש, שזה המושא תלוי בצואר בני אדם, שאין מסתפקין בממונם. ולווין ממון מאחרים, ונדמה להם שהם משתכרין שכר הרבה, ואחר כך מתים בעלי חובות. ואם אינם מתים בעלי חובות, הם בחינתם בעלי חובות, ומטריחים את עצמם בטרחות גדולות, ומסכנים את עצמם בסכנת דרכים, בשביל שכר מעט, בשביל שלם חוב אביהם, חוב עבודה זרה. כי מצוה לקיים דברי המת, וזה הדבר להם כמו צואה מאביהם, שישלמו חובותיו. וזה שפרש מהרש"א, 'תלא לה פתקא בצוארא' שטר צואה:

עוד שם – ועל פן אלו המשקעים בממון, כל מה שיש לו עשירות יותר, יש לו דאגות ועצבות ומרה שחורה ביותר. כי הממון והעשירות שלו הוא בבחינת: "בעצבון תאכלנה", שהוא בחינת עצבות ומרה שחורה, אנפין חשוכין, מיתה כנ"ל. ועל פן כל מה שיש לו ממון ועשירות יותר, יש לו עצבות ומרה שחורה ודאגות יותר, כי הממון שלו הוא מבחינת עצבות ומרה שחורה וכו' כנ"ל. וזהו שאמרנו רבותינו, זכרונם לברכה (אבות פרק ב'): 'מרב נכסים מרבה דאגה'. כי בודאי הוא מרבה דאגה ועצבות על ידי רבוי הנכסים והעשירות. כי הנכסים שלו הם בעצמו בחינת עצבות כנ"ל, ועל פן כל מה שמתרבין יותר נתרבה העצבות והדאגות ביותר כנ"ל. ועל פן הממון והעשירות הוא מקצר ומכילה ימיו וחייו של האדם, כי אין דבר שמפסיד החיות כמו הדאגה והעצבות, כידוע לחכמי הרופאים. והממון והעשירות הוא מרבה דאגה ועצבות כנ"ל, על פן הוא מפסיד ומכילה חייו. כי הוא מקשר בפנים דסטרא אחרא, אלקים אחרים, חשך, שהוא בחינת מיתה, הפך אור פני מלך חיים כנ"ל. ועל פן הממון ממית אותו, כי הוא בבחינת מיתה שהוא עצבות וכו' כנ"ל, שכל זה הוא בחינת תאוות ממון כנ"ל: וזה שכתוב (בראשית ג'): "ועפר תאכל כל ימי חייך" עפר זה בחינת הממון, כמו שכתוב: "ועפרות זהב לו". הינו שהממון והעשירות שהוא בחינת עפר, 'תאכל כל ימי חייך', כי הממון היא אכלת ומכילה כל ימי חיינו של האדם כנ"ל. כי עפר הוא בחינת עצבות, שהוא בחינת תאוות ממון, כמו שכתוב בתקונים (תקון ע כ"ב): 'עפר איהו קר ויבש, הכי טחול קר ויבש'. ומתחולל נמשך העצבות כידוע, וזה שסיים שם בתקונים: 'ובגין דא: ועפר תאכל כל ימי חייך' וכו', הינו כנ"ל. עין שם והבן היטב: וזה שכתוב בתקונים (תקון ג') בהי"א תקונים האחרונים: טחול דא לילית, אמא דערב רב, שחוק הפסיל, מאן פסיל, דא אל אחר וכו' עין שם. ואהו אסקרה לרביא דאנון חיבאי. חיבית בהון בעתרא בהאי עלמא, ולבתר קטילת לון. כי אלו המשקעים בממון, הם בבחינת "בעצבון תאכלנה". שהוא בחינת טחול שהוא בחינת עצבות ומרה שחורה ורבו דאגות, והם מקשרים בפנים דסטרא אחרא אל אחר וכו' כנ"ל. שכל זה הוא בחינת הטחול, אמא דערב רב, שחוק הפסיל, אל אחר כנ"ל. וזה שכתוב שם, 'לבתר קטילת לון'. כי בודאי הממון שהוא בחינת טחול עצבות וכו' כנ"ל, הורגת אותם. כי הממון שלו הוא בבחינת מיתה, אנפין חשוכין, עצבות וכו' כנ"ל. וזהו מה שכתוב לעיל, מצא או מוצא, שתאנות

וזה ברור וידוע לכל מי שבקי קצת בהם ובדרכיהם. וכמה פעמים דברנו מזה כנ"ל בשיחות, והיינו רואים בעינינו כל זאת.

ואפילו מי שנדמה עליו שיש לו העוה"ז בשלימות, ויש לו כל התענוגים עושר ונכסים וכבוד והון רב, וארמונים גדולים וכלים נפלאים ותכשיטין וסגולת מלכים שהן אבנים טובות ומרגליות וכו' [ט] נראה שרומז כאן לשלמה המלך (קהלת ב')¹ שלא מנע מעצמו כל תענוגות ועושר בעולם, ואחרי הכל אמר/כ"א הכל הבל ורעות רוח, ופרש"י שם שאחרי הכל מכולם אני חסר, נראה כוונתו שמי שממלא תאוותו בהבלי עולם הזה הוא כממלא חסרון בחסרון, ונעשה חסרונו כפול ומכופל. **אם יסתכלו בו היטב, הוא ג"כ-גם כן מלא כעס ומכאובות הרבה תמיד. בכמה מיני אופנים וענינים. כנראה בחוש.** שמי שאין בו דעת להשתמש בכל ענייני עולם הזה רק כהכנה לעולם הבא, גם כל העונג שיש בעולם הזה נהפך אצלו להרגשת חסרון וכמאמר חז"ל (נדרים מא.)² דלא דא ביה מה ביה, כי בלא דעת כל מה שיש לו הוא רק חסרון. וכמבואר בתורה כא/כ"ג.

ואין צריך לבאר זאת למי שיש לו מוח בקדקדו [י] ומסתכל קצת בהם באמת נקט בלשונו של רבי ללוי ביבמות ט.טו,³ לרמוז שזה כל כך ברור ונראה בחוש, עד שמי שצריך לבאר לו זאת כמדומה שאין לו מוח בקדקדו/טו. ראה שיחות הר"ן נא/י"ז שאפילו נקודה אחת מן השכל יכולה לעמוד כנגד כל העולם הזה עם התאוות.

ממון הוא בחינת: "מוצא אני מר ממנות את האשה" וכו' כנ"ל. כי כן מבאר שם בתקונים (תקון ע' הנ"ל): "מוצא אני מר ממנות את האשה ודא טחול' וכו'. אך פרנסה דקדשה הוא בחינת "מצא אשה מצא טוב" וכו', שהיא בחינת הצדיק כנ"ל. כי הצדיק האמת נצול מזה, כי אין הממון מוסיף לו, כי עליו נאמר: טוב לפני האלקים ימלט ממנה' וכו'. כמו שכתוב שם בתקונים (תקון ג' הנ"ל):

⁴ קהלת ב' ח'

' קהלת פרק ב' (ג) תרתי בלבי למשוך ביין את בשרי ולבי נהג בחכמה ולאחזו בסכלות עד אשר אראה אי זה טוב לבני האדם אשר יעשו תחת השמיים מספר ימי חייהם: (ד) הגדלתי מעשי בניתי לי בתים נטעתי לי פרמים: (ה) עשיתי לי גנות ופרדסים ונטעתי בהם עץ כל פרי: (ו) עשיתי לי ברכות מים להשקות מהם יער צומח עצים: (ז) קניתי עבדים ושפחות ובני בית היה לי גם מקנה בקר וצאן הרבה היה לי מכל שהיו לפני בירושלם: (ח) פנסתי לי גם כסף וזהב וסגלת מלכים והמדינות עשיתי לי שרים ושרות ותענוגות בני האדם שדה ושרות: (ט) וגדלתי והוספתי מכל שהיה לפני בירושלם אף חכמתי עמדה לי: (י) וכל אשר שאלו עיני לא אצלתי מהם לא מנעתי את לבי מפל שמוחה פי לבי שמח מפל עמלי וזה היה חלקי מפל עמלי:

⁵ קהלת פרק ב' (יא) ופניתי אני בכל מעשי שעשו ידי ובעמל שעמלתי לעשות והנה הכל הבל ורעות רוח ואין יתרון תחת השמש:

פרש"י (יא) ופניתי – עתה בכל מעשי ורואה אני שאין יתרון בהם כי מכולם אני חסר:

⁶ נדרים דף מ: אמר רבי אמי אמר רב מאי דכתיב ואתה בן אדם עשה לך כלי גולה זו נר וקערה [ודף מא]. ושטיח בחוסר כל, אמר רבי אמי אמר רב בלא נר ובלא שלחן. רב חסדא אמר בלא אשה. רב ששת אמר בלא שמש. רב נחמן אמר בלא דעה. תנא בלא מלח ובלא רבב. אמר אביי נקטינן אין עני אלא בדעה. במערבא אמרי דדא ביה כולא ביה, דלא דא ביה מה ביה, דא קני מה חסר, דא לא קני מה קני.

מורה"ש – א נקטינן אין עני אלא בדעה כו'. מלת עני ודאי ברוב נאמר על עני בממון אלא דר"ל אין עני דהכא דכתיב בחוסר כל אלא בדעה ועי"ל דה"ק אין מלת עני הונח באמיתה אלא על עני בדעה וכדמסיק אבל לגבי ממון אינו אלא בשון מושאל וכדמסיק במערבא אמרי על עני בדעה דדא ביה כו' דדא קני מה חסר כו' והענין כפול לרמוז בין בדברים הגופניים ובין ברוחניים כולן תלויין בדעה וק"ל:

⁷ תורה כא אות ויא' נחמו נחמו עמי וכו' (ישעיהו מ). כל הצרות והיסורים והגלות אינו אלא לפי ערך חסרון הדעת, ובשגשג הדעת, אי נשלם כל החסרונות, בבחינת (נדרים מ"א): 'אם דעת קניית מה חסרת, ובתיב (ישעיהו ה'): 'לכן גלה עמי מבלי דעת' (ט). ועקר החיים נצחיים יהיה לעתיד מחמת הדעת, שירפה הדעת, שידעו הכל את ה', ועל ידי הדעת יכללו באחדותו, ואז יחיו חיים נצחיים כמוהו, כי על ידי הידיעה נכללים בו, כמאמר החכם: 'אלו ידעתי, הייתי יודע, ועקר הידיעה יהיה לעתיד, כמו שכתוב (שם י"א): 'כי מלאה הארץ דעה', ומחמת הדעת לא יחסר כל טוב, ויהיה כל טוב, כמאמר חז"ל (פסחים ג'): 'אטו האידינא לאו אחד הוא? ותרצו: לעתיד כלו הטוב והמטיב':

⁸ בטוי טהגמ' יבמות ט. י. ונבחות פ: וירושלמי יבמות פ"א ה"א

⁹ יבמות דף ט. מתיבתא ילקוט ביאורים שם – כמדומה לי שאין לו מוח בקדקדו. כתב בשו"ת חוות יאיר (ס"ק קכב), שאלה נשאלתי, מאחר ודברי חכמים נבחת נשמעים (קהלת ט'¹⁰), וכן שנינו יהי כבוד חבירך חביב עליך כשלך (אבות ב'¹¹), איך מצינו לפעמים בש"ס קינטורים וזלזולים, כגון תשובתו זו של רבי. והשיב, שלוי היה תלמידו של רבי, כדאייתא בסנהדרין. ומפני שרבי ידע בלוי שאדם גדול ומופלג הוא, ולא היה ראוי שיטעה אם לא מחמת מיעוט העיון וההשגחה, על כן דיבר אליו קשות. ולא חלילה מכעס או מגובה רוחו, שהרי שנינו בסוטה (י"ד מ"ג), משמת רבי בטלה ענוה. והסיק שמכאן הוציא הרמב"ם (תלמוד תורה ד' ה' הובא בש"ע י"ד רמז א') את דינו, 'שאם ניכר לרב שהם והתלמידים מתרשלין בדברי תורה ומתפרין עליהן, ולפיכך לא הבינו, חייב לרגוז עליהן ולהכלימן בדברים, כדי לחדדם. וכענין זה אמרו חכמים 'זרוק מרה בתלמידים' (כתובות ק: רבי אמר ואת לבנו רבי גמליאל).

¹⁰ ראה פל"ח כאן אות ג' – עיין חגיגה דף ט"ו בענין אחר שקיצץ בנטיעות, ואחר כך אמר הואיל ואיטרד מההוא עלמא ליפק ליתנהי בהאי עלמא וכו', כי על ידי זה שקיצץ בנטיעות בשרשו וכו' נשתבש אחר כך, עד שנדמה לו שיש איזה הנאת עולם הזה בלא עולם הבא חס ושלום.

ראה עבודה זרה דף סה. מעשה בבר שישך שסבר שא"א שיהיה תענוג גדול יותר ממה שהיה לו במרחץ של ורדים ותאוות ניאוף. עד ששאל את רבא האם יש תענוג כזה בעולם הבא שלכם? והשיב לו רבא שלנו עדיף הרבה יותר מזה, כי לכם יש אימתא דמלכותא ולנו בעולם הבא לא יהיה שום חסרון. וכן הווה שהמלך שלח לקרא לו, והודה על האמת.

וכמ"ש שלמה המע"ה בספר קהלת (י"ח/ט) גם כל ימיו כעס ומכאובות ענינו, וגם בלילה וכו', כי גם בלילה חלומותיו כפי מחשבת דאגתו וייסוריו שביום. **וכתיב אדם לעמל יולד (ק"ב/כ"א)** כי מוכרח לעמול לפרנסתו ופרנסת בני ביתו, ובנפשו יביא לחמו, והוא ילוד אשה, שעל כן מקורו משחת/כ"ב, על כן הוא קצר ימים ושבע רוגז (כ"ג/כ"ד), כי בלא דעת ויראת שמים ימיו קצרים, ריקים מקדושה כמבואר בתורה ס' כ"ה. **וזה כולל כל בני אדם שבעולם מקטן ועד גדול. כי כולם נולדו לעמל ומלאים רוגז ויסורין.**

¹⁷ **שיחות הר"ן אות נא – והשכל של האדם יכול לעמד כנגד כל התאוות.** כי הקדוש ברוך הוא יהב חכמתא לחכימין. כי יש לכל אחד חכמה בבח, רק שצריכין להוציאם מכח אל הפעל. ובוה השכל לבד שיש לכל אחד בכח חכמתו דהינו מה שיש לו מעצם בריאתו, מלבד מה שהשם יתברך מוסיף לתן חכמה לחכימין, בכח חכמתו לבד יכול גם כן לעמד כנגד התאוות. ואפלו מי שכבר נמשך אחר תאוות עולם הזה ועבר מה שעבר, ונפגם שכלו ונתבלבל ונתמעט, אף על פי כן במעט מעט שכל הנשאר יכול גם כן לעמד. ואפלו נקודה אחת מן השכל יכולה לעמד כנגד כל העולם עם התאוות. ובכל מקום שהוא יכולין להיות סמוכין לשם יתברך. ועין במקום אחר (קיא) מזה שגם בשאל תחתיות חס ושלוש יכולין להתקרב אליו יתברך ולעבדו יתברך באמת:

¹⁸ * קהלת ב' כג [ע"ש הלשון קצת שונה]

¹⁹ **קהלת פרק ב (כג) כִּי כָל יְמֵי מַכְאֹבִים וְכַעַס עֲנִינוּ גַם בְּלַיְלָה לֹא שָׁכַב לְבֹ גַם זֶה הֶבֶל הוּא:**

מצודות דוד – כי כל ימיו. אשר כל ימיו מלאים ממכאובים מפגמי הזמן, ובכל עניניו ההכרחים ימצא כעס כי על פי רוב לא נעשתה כחפצו, וזה המחשב לאסוף קנינים לא שכב לבו לנוח גם בלילה, בעבור מרבית טרדות המחשבה:

אבן עזרא (כג) כי – כל היום שהוא בהקיץ כל עניניו בכאב נפש וכעס בעבור שלא יתכנו לו דבריו תמיד כפי מחשבתו גם בלילה לבו בחלום לא ינוח כי רוב החלומות כפי מחשבות היום:

ספורנו – (כג) כי כל ימיו מכאובים. ואמרת שכל זה עם שהוא הבל הוא גם כן רעה רבה, כי בהשתדלות הקנינים הנפסדים יקרה לאדם לא עמל בלבד, אבל גם מכאובים וצער באופן שיטרדוהו מהתבונן ומהשתדל לקנות שלמות נצחי. ובכן מצאתי כי אין טוב באדם שיאכל וישתה אין דרך טוב באדם בהנהגתו ממה שיאכל וישתה ההכרחי בלבד, ולא יבקש מותרות:

²⁰ איוב ה' ז'

²¹ **איוב פרק ה (ז) כִּי אָדָם לְעֵמֶל יוֹלֵד וּבְנֵי רֶשֶׁף יִגְבְּהוּ עוֹף:**

מלבי"ם – (ז) כי אדם לעמל יולד, שהאדם נולד לעמול ביגיע כפיו, ובעמלו יביא לחמו, והעושה עושר שלא בעמל וביגיע כפים הוא עמל ואין ולא יצמיח ולא יתקיים ביד בניו, סוף דבר שעקר הצלחת האדם תלוי בהשתדלותו ובעמלו ויגיע כפו, ולא כדברך שאמרת שהצלחת האדם נגזר מבני רשף שהם כמות הכוכבים שהם שולחים ניצוציהם והשפעותיהם למטה ופועלים בעולם השפל על כל מעשה בני האדם,

²² **לשון המצודות דוד איוב יד א לקמן. וראה שם גם מלבי"ם**

²³ * איוב יד א'

²⁴ **איוב פרק יד (א) אָדָם יְלֹד אִשָּׁה קָצֵר יָמִים וְשָׁבַע רָגֹז:**

מצודות דוד (א) אדם וגו' – הלא האדם הוא ילוד מאשה וא"כ מקורו משחת כי היא חמת מלאה צואה ופיה מלאה דם (שבת קנב). ואף הוא קצר ימים ומרובה בחרדות עד כי ישבע מהם לגודל רבויים:

מלבי"ם (א) אדם – האדם שהוא פחות וגרוע מצד שני קצות חייו, כי מצד קצהו הראשון הוא ילוד אשה – נולד מטפה טמאה וניזון מדם הנדות עובר במעבר השתן מקום טמאה וגיעול, ומצד קצהו האחרון הוא קצר ימים – והבריח המבריה בין שני הקצות, שהוא במשך ימי חייו הוא שבע רוגז – כי רעותיו רבו מן טובותיו, כפי שבאר לדעתו בס' ג':

חומת אנך (להחיד"א) (א) אדם ילוד אשה וכו'. שמעתי במה שחקרו המפרשים דמדוע הקב"ה אדה"ר בראו יציר כפיו ואח"כ שינה שהאדם יולד מזיווג איש ואשה והלא טוב שכל היצורים יהיו כל אחד יציר כפיו כי כביכול לא ייעף ולא ייגע והלא במאמר אחד יברא רבבות בני אדם וכשם שבענין הירקות וכיוצא מצמח האדמה תדשא הארץ דשא כתחילת הבריאה כך הי"ל לבראות בני אדם מבלי אשה מאחר שגלוי לפניו דסדר נשים וסדר נזיקין שוו בשעוריהם. וניחא להו לרבנן דאלמלא האדם היה יציר כפיו היה נענש אפילו בחטא קל ראשון כשם שנענש אדה"ר ולא היה מציאות שיתקיים האדם כלל. לכך האלהים עשה שיוולד בדרך זה על ידי איש ואשה ויקל ענשו ומעביר ראשון ראשון והיינו דקאמר איוב אדם ילוד אשה וכו' ואותי תביא במשפט עמך כלומר מאחר שהוא ילוד אשה ולא יציר כפיו כאדה"ר למה אתה מענישו בחטא ראשון דבשלמא באדה"ר ניחא דענשתו על מצוה קלה ראשונה להיותו יציר כפיך אבל ילוד אשה הדין נותן שלא יענש וזהו התמיה אדם ילוד אשה וכו' ואותי תביא במשפט עמך הרי לא חטאתי כי אם מה ששתקתי בעצת פרעה כמ"ש הרמב"ן ז"ל בשער הגמול והוא חטא ראשון אתמהא. ויש מי שפירש במ"ש רז"ל דאיוב היה בן יבמה דידוע נשמת המת יתגלגל ע"י אחיו ואשתו ונמצא דהוא בן אשתו וז"ש אדם ילוד אשה שנולד מאשתו עצמה על ידי יבום אחיו ובודאי קצר ימים כי זאת לפנים חי כמה שנים ונשא אשתו זו ובא עתה להשלים ושבע רוגז שהיא היתה משועבדת לו ועתה נעשית אמו וחייב בכבודה ומוראה:

²⁵ **תורה ס' אות ובו] ולבוא לעשירות הזאת, הוא על ידי בחינת תקוני עמיק. בחינת אריכות ימים, בחינת זקן. פי צריך אריכות ימים, כדי לקבל בתוכו את העשירות של ההתבוננות: ואריכות ימים, הינו שצריך שיראה להאריך ולהגדיל ימיו. פי כל יום ויום ממקום שמתחיל אצל כל אדם, בודאי בתחלה הוא קצר. הינו שבתחלת היום, קשה עליו מאד העבודה שצריך לעשות באותו היום, כגון להתפלל וללמוד וכיוצא. ועל כן היום בתחלתו הוא קצר, פי צריך להתחיל מעט מעט, ואחר כך מתרחב והולך בעבודתו. וצריך האדם לראות להגדילה ולהרחיבה ולהאריך כל שעה ושעה שבא אחר כך, להגדיל ולהרחיב בתוספות קדושה. וכן בשבא יום השני, יהיה הולך ומתרחב בתוספות קדושה יתרה. וכן בכל פעם ופעם יהיו ימיו מתרחבין בתוספות קדושה, וזה בחינת אריכות ימים: ואברהם שזכה לבחינת זקן, בחינת אריכות ימים, על ידי זה זכה לעשירות. בחינת (בראשית כ"ד): "ואברהם זקן בא בג'מים, וה' ברה את אברהם בפל": וזה בחינת (תהלים קי"ט): "מוקנים אתבונן", שעל ידי בחינת זקן הנ"ל, בא להתבוננות, שהוא בא על ידי עשירות, שנמשך לתוך אריכות ימים, שהוא בחינת זקן פנ"ל: [ג] ובחינת זקן, הינו להרחיב ולהאריך ימיו בתוספות קדושה בכל פעם פנ"ל. הוא על ידי יראה, שהיראה מביאה תוספות קדושה בכל יום ויום. שעל ידי זה נתארכין ונתרחבין הימים, בבחינת (משלי י) "יראת ה' תוסיף ימים".**

ואין שום עצה ותחבולה להנצל מעמל ויגון הזה, כ"א לברוח להש"י ולעסוק בתורה. כי אי אפשר להנצל מהעמל, אבל אפשר להחליף אותו בעמל תורה/כ"ו שמלמדת כיצד לעשות את כל ענייני עולם הזה הכנה לעולם הבא.

וכ"ש-וכמו שאמרו במדרש {ב"ר פ' יג [כ"ו]} אדם לעמל יולד, אשרי מי שעמלו בתורה. היינו, מאחר שכל אדם נולד לעמל, וא"א להמלט מזה בשום אופן אפי' אם יהי' לו כל חללי דעלמא/כ"ט לשון הפלגה, אפילו אם כל חלל העולם יהיה מלא אבנים טובות מרגליות זהב וכסף שהם רק שלו, לא ישבע ולא ימלט מהרגשת החוסר. ועל כן בוודאי יהי' לו עמל ויסורין ודאגות הרבה. ע"כ החכם עיניו בראשו [ל']/כ"א. שיהפוך העמל לעמל של תורה אשר בשביל זה נולד, שיעמול בתורה שפירושו לעשות מכל עניני עולם הזה כלים והכנה לעולם הבא: ואז אשרי לו. כי ניצול מעמל העוה"ז כי כשעושים את העולם הזה רק הכנה לעולם הבא בכל דבר אזי הולך לו כסדר כי נעשה עולם הזה שהוא שלא כסדר, טפל לעולם הבא שהוא כסדר/כ"ב כמבואר בתורה פב תנינא, וזוכה לחיי עוה"ב :

ענה ואמר רבינו ז"ל, הנה הכל אומרים שיש עוה"ז ועוה"ב [ל"ג]/כ"ד. דהיינו שהבחירה שווה לבחור בתענוגי עולם הזה הזמניים או בתענוגי עולם הבא הנצחיים. ואומר רבנו שזה לא נכון כי מצד האמת

כ"ו סנהדרין דף צט: אמר רבי אלעזר כל אדם לעמל נברא שנאמר (איוב ה-ז) כי אדם לעמל יולד, איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר "כי אכף עליו פיהו", הוי אומר לעמל פה נברא, ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר (יהושע א-ח) "לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך", הוי אומר לעמל תורה נברא. והיינו דאמר רבא כולחו גופי דרופתקי נינהו טובי לדוכי דהוי דרופתקי דאורייתא. פרש"י דרפתקי - כיס ארוך ששמימין בו מעות, כל הגופין נרתקין הם לקבל ולהכניס דברים, אשריו למי שזכה ונעשה נרתק לתורה:

כ"ז שם פסקא ז' מדבר מעמל תורה אבל לא נזכר הפסוק לעמל יולד ועיין ילקוט שמעוני יהושע א רמז ו'. וסנהדרין צט: ותנא דבי אליהו רבה פרק יג. ואתיות דר"ע אות ת.

כ"ח בראשית רבה פרשא יג פסקא ז' - וְאָדָם אֵין לְעֵבֶד אֶת הָאֱדָמָה (בראשית ב, ה). וְאָדָם אֵין לְהַעֲבִיד אֶת הַבְּרִיּוֹת לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּאֵלֶיהוּ וּבְחֻנֵי הַמַּעֲגֵל. וְאָדָם אֵין לְעֵבֶד אֶת הָאֱדָמָה, לֹא נִבְרָא אָדָם אֶלָּא לְעֵמֶל, אִם זָכָה, הוּא עֵמֶל בְּתוֹרָה, וְאִם לֹא זָכָה, הוּא עֵמֶל בְּאֶרֶץ. אֲשֶׁרְיוֹ לְאָדָם שְׁהוּא עֵמֶל בְּתוֹרָה.

מוהר"ו שם - זכה הוא עמל בתורה. דורש ואדם אין לעבוד את האדמה ע"פ מדה ט' שאם אינו עושה האדם כפי מעלתו בעסק התורה ועבודת הש"י. אז יעבוד את האדמה כפשוטו לחרשה ולזרעה. ומי שאינו זוכה לעבודת הש"י בתורה הוא מיוחד לעבודת האדמה. ועיין ויק"ר ריש פר' כ"ח וש"נ ומבואר. וכאילו כתוב ואדם אין לעבוד את הש"י אז יעבוד את האדמה:

כ"ט סנהדרין דף צז. - אמר רבא מריש הוה אמינא ליבא קושטא בעלמא אמר לי ההוא מרבנן ורב טבות שמיא ואמרי לה רב טביומי שמיא דאי הווי יהבי ליה כל חללי דעלמא לא הוה משני בדבוריה...

יד רמה - כל חללי דעלמא, כל מרגליות ואבנים טובות שבעולם:

רש"י בשבת דף עז: פ"י כל חללי דעלמא פירוש דברים הנעשים בכל חלל העולם:

^ג קהלת ב' יד

ל"א קהלת פרק ב (יד) הַחֶכֶם עֵינָיו בְּרֵאשׁוֹ וְהַכְּסִיל בְּחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ וְיִדְעֵתָי גַם אֲנִי שֶׁמִּקְרָה אֶחָד יִקְרָה אֶת כָּלֶם:

אבן עזרא (יד) החכם - דמה החכם לפקח שיש לו עינים בראשו שילך לכל מקום שירצה ויראה הדרך הישרה והעקלקלות והכסיל בחשך ילך לא ידע במה ישלך וזה ידעתי וגם ידעתי שמקרה אחד יקרה את כולם:

ספורנו (יד) וזה כי החכם עיניו בראשו. רואה את הנולד העתיד, עד שלפעמים ימאס תענוג הזה לברוח מאיזה היזק עתיד. ומוזה יתחייב שיהיה זה השכל כח בלתי גשמי שופט על העתיד. והכסיל בחשך הולך. בלתי רואה את העתיד, ובוזה יוקש:

כ"ב ראה פל"ח אות ב' - ועיין במאמר כי תצא סימן פ"ב שצריכין לחבר בחינת שלא כסדר בבחינת כסדר, ובאתר דאית דבר נוקבא לא אידכר תמן, ואז הולך לו להאדם כסדר וכו' וכמו כן לענינינו, העולם הבא הוא בחינת כסדר כי הוא עלמא דקשוט וקטן וגדול שם הוא ושם מתנהג הכל כסדר, והעולם הזה הוא בחינת שלא כסדר בחינת (פסחים נ) עולם הפוך צדיק ורע לו רשע וטוב לו עליונים למטה ותחתונים למעלה, אך כל זאת הוא רק בשביל הבחירה, שבשביל זה העלים השם יתברך את אור הקדושה בעולם הזה והסתירה מאד בבחינת אכן אתה אל מסתתר וכו' (ישעיה מ"ה). עד שאפשר להאדם בבחירתו להפריד בין העולם הזה לעולם הבא ולעשות איזה עיקר מעולם הזה חס ושלום, שזה בחינת שמפריד בחינת שלא כסדר מבחינת כסדר, ואז בוודאי הולך לו שלא כסדר, והוא מלא יסורים גדולים תמיד וכל ימיו כעס ומכאובות, כי העולם הזה כשאינו מחובר בבחינת עולם הבא חס ושלום אזי הוא גיהנם ממש שהוא היפוך מעולם הבא שהוא בחינת גן עדן, ואז אין לו בוודאי שום נחת גם בעולם הזה, ועיקר שלימות העולם הזה הוא, כשהוא מחובר ומקושר היטב בבחינת עולם הבא, אז גם העולם הזה שלו הוא בחינת כסדר בחינת עולם הבא, כי באתר דאית דבר נוקבא לא אידכר תמן כי באמת גם העולם הזה מתנהג הכל כסדר ובהשגחה אמתיית עם כל אחד ואחד כפי בחינתו וכפי טובתו הנצחית בעולם הבא ומי שזוכה לידע זאת ולהאמין בזה באמונה שלימה בוודאי הוא חי חיים טובים גם בעולם הזה, וכמו כן גם במאמר אנכי בליקוטי הראשון סימן ד' ובמאמר ויאמר בועז סימן ס"ה ובשאר מאמרים.

ל"ג עין פל"ח כאן

ל"ד פרפראות לחכמה (טשערינער רב) אות א' - הנה הכל אומרים שיש עולם הזה ועולם הבא וכו' נראה לעניות דעתי דרוצה לומר, כי באמת כפי מה שאנו מאמינים בוודאי שיש עולם הבא, אם כן איך שייך כלל להפריד ולחלק בין עולם הזה לעולם הבא. כי כל מה שעובר על האדם בעולם הזה בגוף ונפש וממוך, וכל מחשבה דיבור ומעשה שעובר עליו בכל יום, הכל הוא רק בשביל התכלית שהוא עולם

אין כאן שום בחירה שווה כלל. ורק היצר הרע מטעה ומשקר את האדם כאילו יש צד לעשות מעולם הזה עיקר.

והנה עוה"ב שהוא רק טוב ועונג נצחי **אנו מאמינים** לחז"ל שאמרו **שיש עוה"ב**. אבל רק למי שהכין לו כלים בעולם הזה. אבל מי שלא הכי אזי גם עולם הבא הוא גיהנם כמבואר בשיחות הר"ן אות כג/ל"ה.

אפשר יש גם עוה"ז לעצמו שאינו הכנה לעולם הבא ואעפ"כ הוא רק טוב ועונג זמני, **גם כן באיזה עולם** ליו שאינו קיים. אולי בעולם הדמיון בהיכלי התמורות.

הבא, וכמבואר להדיא בליקו"א במאמר ויהי מקץ זכרון וכו' סימן נ"ד, שצריך האדם להעמיק מחשבתו ולהגדיל בינתו בזה להבין הרמוזים שיש בכל דבר מהעולם הזה להתקרב על ידי זה לעבודתו יתברך, שזה בחינת לאדבוק מחשבתא בעלמא דאתי בפרטיות, כי העולם הזה הוא בחינת רגלי הקדושה וכו' עיין שם וממילא מובן מזה, כי כמו שרגלי האדם הם גם כן בכלל קומת האדם ואי אפשר להפריד ביניהם כלל כי הכל קומה אחת, כמו כן ברבי רבבות קל וחומר בקומה הרוחנית כביכול, כי בוודאי הכל אחדות פשוט בלי שום פירוד כלל ועיקר חס ושלום וזה מרומז גם בדברי רז"ל שאמרו (אבות ד) העולם הזה דומה לפני עולם הבא כפרודור לפני טרקלין, התקן עצמך בפרודור כדי שתכנס לטרקלין נמצא שעיקר מעמד האדם בפרודור עם כל הנותניו שהוא מכין עצמו שם הכל הוא רק כדי שיכנס לטרקלין וממילא מובן כי מאחר שעיקר ביאת האדם לעולם הזה וכל מה שעובר עליו הכל הוא רק בשביל התכלית הטוב של עולם הבא, אם כן אי אפשר להפריד ביניהם כלל ובעין שרואין בגשמיות בענין חיבור הגוף עם הנשמה, כי אף שהגוף הוא גשם עב נראה וניכר להדיא והנשמה היא רוחניות ואינה נראית כלל, אף על פי כן עיקר עצמיות האדם הוא הנשמה והגוף הוא רק בשר אדם (ועיין בתיקונא תלתין וחד ד' עו גופא דהאי עלמא שפלא איהו סנדל לנשמתא וכו'). ותיכף כשהנשמה נפרדת ממנו אזי הגוף הוא כלא ממש ונעשה ממנו מה שנעשה אך כל זמן שהנשמה מחוברת בו אזי הגוף גם כן בכלל האדם אבל אי אפשר להפריד ביניהם כלל אפילו רגע אחת, כי אז שב הגוף אל העפר כשהיה והרוח תשוב אל האלקים וכו'.

ל"ה שיחות מוהר"ן אות כג - ענה ואמר: הרחמנות של העולם הזה הכל רואין, ובשביל זה הכל רודפין אחר העולם הזה. כי רואין כשהאדם רעב וצמא וכיוצא קשה לו מאד ויש רחמנות גדול עליו. וכן מי שהולך ערם ויחף יש רחמנות גדול עליו. אבל מי שיש לו עינים ורואה גדל הרחמנות שיש על הנשמות שבעולם הבא, כי שם בעולם הבא נמצאים בני אדם שהולכים ערומים ממש ואי אפשר לרחם עליהם כלל. כי בעולם הזה כשהאדם ערם בלא מלבוש אזי אפשר לקבץ נדבות עבורו ולעשות לו קאפטין. אבל בעולם הבא מי שהולך ערם אי אפשר לרחם עליו כלל. כי שם אין מועיל שום רחמנות כי איזה מלבוש הוא צריך? הלא הוא רק מלבוש של תורה ומצוות (מג) ולזה אין מועיל שם רחמנות. אבל מי שזוכה להתקרב לצדיק אמתי הוא יכול לרוץ להצדיק ולקח אצלו איזה מלבוש להתלבש עצמו: **שוב שמעתי** שיחתו הקדושה מעין זה, שאמר בעולם הבא מונחין כמה בני אדם בחוץ והם צועקים בקול מר, תנו לנו מה לאכל. ובאין אצלם ואומרים להם: הרי לכם אכילה ושתייה אכלו ושתי, והם משיבים לא לא, אין אנו צריכים אכילה זאת, רק אנו צריכים אכילה ושתייה של תורה ועבודה. וכן מונחים כמה בני אדם ערומים בחוץ והם צועקים גם כן מאד: תנו לנו במה להתכסות. ובאין אצלם ואומרים: הרי לכם מלבושים, והם משיבים: לא, אין אלו מלבושים נצרכים לנו כלל. רק אנו צריכים מצוות ומעשים טובים להתלבש בהם: **ענה ואמר**: אשרי מי שזוכה לאכל כמה פרקים משניות ולשתות אחר כך איזה קפיטליך תהלים, ולהתלבש באיזה מצוות:

ל"ו פרפראות לחכמה כאן אות ג' - ובוזה יש לפרש כוונות דברי רבינו ז"ל במאמר זה שכתב **אפשר יש עולם הזה גם כן באיזה עולם כי בכאן נראה שהוא הגיהנם וכו'**, היינו שכל מהות ענין עולם הזה מה שאפשר לכנות אותו בשם עולם הזה לבר ובלתי מחובר בעולם הבא הוא רק על צד הספק והאפשרות לומר כך בשביל הבחירה כנ"ל, ומי שפוגם בבחירתו ומפריד באמת העולם הזה מהעולם הבא חס ושלום, אז הוא ממש בגיהנם גם בעולם הזה ומלא יסורים וכו' כנ"ל, ומי שזוכה לדבק מחשבתו היטב בעולם הבא כנ"ל, אז יש לו חיים טובים גם בעולם הזה, רק שבאמת חיי העולם הזה שלו הם גם כן בחינת חיי עולם הבא, בחינת עולמן תראה בחי"ך, כמו שאמרו רז"ל (אבות ד) 'יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה יותר מכל חיי העולם הבא'. **ועיין חגיגה דף ט"ו** בענין אחר שקיצץ בנטיעות, ואחר כך אמר הואיל ואיטרד מההוא עלמא ליפק ליתנהי בהאי עלמא וכו', כי על ידי זה שקיצץ בנטיעות בשרשו וכו' נשתבש אחר כך, עד שנרמה לו שיש איזה הנאת עולם הזה בלא עולם הבא חס ושלום, שבאמת הוא להיפוך כנ"ל כי מט"ט שלטנותיה בימי החול שהם בחינת עולם הזה, אבל באמת כי שמי בקרבו. **ועיין (מהרש"א) חידושי אגדות שם ותבין**. **ובזה מובן היטב מאמר רז"ל** במשנה סוף ברכות (פרק ט משנה ה) כל חותמי ברכות שהיו במקדש היו אומרים מן העולם משקלקלו המינים וכו' התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם, עיין רש"י שם (בגמרא) דף ס"ג בשם התוספתא להודיע שאין העולם הזה לפני העולם הבא כלום אלא כפרודור לפני הטרקלין וכו', היינו כנ"ל כי בתחלה היו אומרים רק מן העולם, כי שני העולמות הם אחדות אחד כנ"ל, רק משקלקלו המינים וכו' הוכרחו לברר דבריהם, שאף על פי שהם שני עולמות מכל מקום העולם הזה זה אינו נחשב כלל נגד העולם הבא וכנ"ל. **ועיין בהשיחות (שבסוף סיפמ"ע) סימן מ' מענין שכל הד' בחינת שהם היולי נבדל לגלגל שפל הם בחינת גלגל החזור, כי בשורש הכל שם כולו אחד, ועיקר התגלות ענין זה היה בבית המקדש ששם היה בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה וכו'.**

שם אות ד' - **ובזה מובן ביותר** מה שכל חותמי ברכות שהיו במקדש היו אומרים מן העולם כנ"ל, היינו כי יש שם עיקר התגלות ענין זה, שבחינת עולם הזה מקושר ומחובר באחדות אחד עם בחינת עולם הבא, כי השם יתברך שהוא למעלה מהכל צמצם את עצמו כביכול והשרה שכינתו למטה בבית המקדש שהיה בעולם הזה הגשמי, וכן הקרבנות מדברים גשמיים עלו לריח ניחוח לה' וסילוקא דקרבנות עד אין סוף כמובא בזה הקדוש. נמצא מבואר להדיא כי הכל מקושר באחדות אחד, על כן היו אומרים מן העולם.

(ועל כן בבית המקדש ניתן רשות להזכיר את השם המפורש בבחינת (שמות כ) בכל מקום אשר אזכיר את שמי וכו' כמו שאמרו רז"ל (סוטה ל"ח) ומובא בפירש"י שם, שזה בחינת עולם הבא, שאו בשם שהוא נכתב הוא נקרא, כמו שאמרו רז"ל (ברכות פרק ט). משקלקלו המינים ואמרו אין עולם אלא אחד, שכפרו לגמרי בעולם הבא שהוא פנימי ורוחני ואמרו שאין רק גשמיות העולם הזה, על כן התקינו לומר מן העולם ועד העולם וכו' היינו שאף על פי שהם נראין כשתי עולמות, כל זאת בשביל כח הבחירה, **אבל באמת עולם הזה אינו נחשב לכלום כנגד עולם הבא, כי ממה נפשך אם מפרידים אותו חס ושלום לגמרי מעולם הבא אזי בוודאי אינו נחשב לכלום רק אדרבא הוא עיקר הגיהנם וכו'**, ואי אפשר לכנותו בשם עולם כלל (כי טוב לו שלא נברא וכו'), ועיקר שם עולם הזה באמת הוא כשהוא מקושר ומחובר בעולם הבא, ואז באתר דאית דבר נוקבא לא אדכר תמן, כי אז הוא כלול באחדות אחד עם העולם הבא (כמבואר בתורה פב תנינא) (ועיין בזה הקדוש בהקדמה דף א: בענין (ישעיה מ) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה וכו' אתחברו אתון אלין באלין ואתעביד אלקים וכו' עיי"ש ושייך גם כן לעניינינו)

כי בכאן למי שרוצה רק את העולם הזה נראה שהוא הגיהנם, כי כולם מלאים יסורים גדולים תמיד. כי באמת עולם הזה אינו נחשב לכלום כנגד עולם הבא, כי ממה נפשך אם מפרידים אותו חס ושלום לגמרי מעולם הבא אזי בוודאי אינו נחשב לכלום רק אדרבא הוא עיקר הגיהנם וכו', ואי אפשר לכנותו בשם עולם כלל (כי טוב לו שלא נברא וכו') (פל"ח אות ד').

ואמר, שאין נמצא שום עוה"ז כלל [ל] רוצה לומר שאין שום צד הגיון לעשות מעולם הזה עיקר, כי מי שיש לו קצת מח בקדקדו רואה בחוש שאין שום אפשרות להפוך את העולם הזה לגן עדן, כי על כרחו יהיה לו גיהנם, ורק אם יעשה את כל ענייני עולם הזה הכנה לעולם הבא ויבטל רצונו לרצון ה', אזי לא ירגיש שום חסרון וכל ייסורי עולם הזה לא יהיו חשובים בעיניו ייסורים כלל כמבואר בתורה כא אות יא שְׁפַל הַצְּרוֹת וְהַיְסוּרִים וְהַגְּלוּת אֵינּוּ אֶלָּא לְפִי עֵרֶךְ חֶסְרוֹן הַדַּעַת, וְכִשְׁשָׁלֵם הַדַּעַת, אֲזַי נִשְׁלֵם כָּל הַחֶסְרוֹנוֹת, בְּבַחֲנֵית (נְדָרִים מ"א): 'אִם דַּעַת קָנִיתָ מֵהַ חֶסְרֶת'. ואזי גם עולם הזה יש כמו שאמר רבנו בשיחות כג/ל"ח, כי מי שמבין שעולם הזה הכנה לעולם הבא אזי טוב לו גם חיי צער, כמבואר באבות (ו' ד'): 'כך הוא דרכה של תורה פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל. אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך. אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.' כי כשיש דעת כנ"ל אזי גם חיי צער בעולם הזה הם אושר. וראה אריכות זה מרבנו בשיחות הר"ן אות שח/ל"ט :

שם אות ה' – ובוזה מוזן גם כן סמיכות המשנה (הנ"ל ברכות פ"ט ה) שאמרו שם תיכף והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם, ופירש הר"ב ולא אמרין מזלול הוא בכבודו של מקום בשביל כבוד הבריות להמציא שם שמים עליו וכו' היינו כי כל זאת היה שייך לפי סברת האומרים שהעולם הזה עם כל הנבראים שבו הם דבר בפני עצמו, אבל לפי האמת שגם בעולם הזה מלוכש בו רגלי הקדושה, והשם יתברך מצמצם את עצמו מאין סוף עד אין תכלית ומזמין לכל אדם מחשבה דיבור ומעשה לפי האדם ולפי המקום ולפי הזמן, ומלביש לו בזה רמזים להתקרב לעבודתו יתברך כמבואר במאמר ויהי מקץ סימן נ"ד הנ"ל, וצריך האדם להעמיק מחשבתו בזה להבין הרמזים הנ"ל, וזה עיקר בחינת לאדבקא מחשבתא בעלמא דאתי בפרטיות כמבואר שם במאמר הנ"ל אם כן אדרבא כשפוגע בחבירו ושואל בשלומו, צריך דייקא להזכיר שמו יתברך, בכדי להודיע כי הכל מקושר בשמו יתברך ואדרבא זהו כבודו יתברך, כי דייקא מלא כל הארץ כבודו, כמוזן במאמר כי מרחמם ינהגם בלק"ת סימן ז' ועל כן למדו דבר זה מבוזעו שאמר לקוצרים ה' עמכם (רות ב). היינו שהודיע להם שגם העוסקים במלאכתם צריכין להיות מקושרים ודיקים בהשם יתברך כי הוא עמכם ומלא כל הארץ כבודו.

שם אות ו' – ובדרך צחות על פי המאמר ויאמר בועז סימן ס"ה כי קצירה מרמוז על ענין התכלית, על כן הודיע להם שידבקו מחשבתם בשעת קצירה בגשמיות גם כן אל התכלית שהוא עלמא דאתי ומחמת שלשמוז את הזכרון לאדבקא מחשבתא בעלמא דאתי צריכין להיות טוב עין וטוב עין הוא יבורך (משלי כ"ב) כמבואר שם במאמר מקץ סימן נ"ד הנ"ל, על כן אמרו לו הקוצרים יברכך ה' וזה גם כן שאמרו שם (שופטים ו) ואומר ה' עמך גבור החיל, וזה נאמר אצל ירובעל גידעון שהיה חובט חטים בגת שהוא עסק מעסקי העולם הזה, ועל כן אמר (שם) ויש ה' עמנו ולמה מצאתנו כל זאת, היינו אם כן למה ישראל בשפלות כל כך בעולם הזה מאחר שהוא מקושר גם כן בעולם הבא ויאמר לך בכחך זה והושעת את ישראל, עיין רש"י גם כי גידעון היה קטן ושפל בעיניו כמבואר שם (שופטים ואו) שאמר הנה אלפי הדל במנשה ואנכי הצעיר בבית אבי וגם רז"ל אמרו ראש השנה דף כ"ה שקל הכתוב שלשה קלי עולם וכו' והודיע לו המלאך שדייקא ה' עמך שזה בחינת תחתונים למעלה כמבואר במאמר כי מרחמם הנ"ל ושם בסימן ס"ח גם כן לשון זה עצמו ה' עמך ואתך ואצלך וכו' וזה שאמרו שם גם כן ואומר (משלי כ"ג) אל תבוז כי זקנה אמך, ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך (תהלים קי"ט) ושניהם הם לימוד אחד כמבואר בגמרא ובפירוש הר"ב שם גם כן היינו שמה שמצינו אצל בועז שהזכיר את ה', יש לו על מה לסמוך שנאמר עת לעשות לה' הפרו תורתך, היינו ע"ד המבואר במאמר פתח ר"ש סימן ס' על פסוק זה שמרמוז על ענין שהצדיק מוכרח לפעמים לעסוק בסיפורי מעשיות בכדי לעורר בני אדם שנפלו מבחינת הפנים דקדושה לבחינת שינה ובאמת הסיפורי מעשיות ושיחות חולין אלו מלביש בהם הצדיק תורה גבוה דייקא וכו' כמבואר שם ומוזה יש להבין וללמוד בקל וחומר שגם בעולם הזה עולם העשיה בודאי הליבש בו השם יתברך קדושה גבוה דייקא, והוא מקושר באחדות גמור עם בחינת עלמא דאתי כנ"ל וזה אל תבוז כי זקנה אמך, כי אלו הסיפורים הם בחינת זקנה בחינת תיקוני עתיק המבואר שם במאמר פתח ר"ש הנ"ל.

שם אות ז' – ועיין בליקו"נ במאמר ואתחנן סימן ע"ח בסופו ושם מובא גם כן הפסוק הזה לענין מה שבכל עניני עולם הזה מלוכש בהם תורה הנעלמת שמוזה היה קיום העולם קודם מתן תורה ובשביל זה מוכרח הצדיק להיות איש פשוט לפעמים וכו' עיין שם מבואר גם כן מזה שהעולם הזה עם כל עניניו הוא מקושר בעולם הבא, ושכל חיותו הוא רק על ידי התורה, ואפילו קודם מתן תורה היה כל חיותו וקיומו רק על ידי התורה רק שהיה בהעלם וזה ר' נתן אומר הפרו תורתך משום עת לעשות לה', היינו שגם הצדיק צריך לפעמים להתבטל מתורתו ולהיות איש פשוט בכדי לגלות שכל עניני עולם הזה נעלם בהם תורה שהוא בחינת עולם הבא כנ"ל ועיין בתיקונים בד' הנ"ל עלמא דין ועלמא דאתי אינון שמיא וארעא דקודשא ברוך הוא אינון, ועליהו אמר דוד השמים שמים לה' (תהלים קט"ו) ארעא אתהלך לפני ה' בארצות החיים (שם קט"ז) עליהו אתמר עלמא דין ועלמא דאתו בשמא דהוי אתנהרן הדא הוא דכתיב "שמיחה" השמים "ותגל" הארץ (שם צ"ו) אימתי בזימנא דאיתמר לגבי שמים וארץ דסמא' ונחש כי (ישעיה נ"א) שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה וכו' עיי"ש ועיין בהקדמת התיקונים ד' ב' תלת עלמין ניהו וכו' הדא הוא דכתיב (דברים ל) כי הוא חייך ואורך ימך בעולם הזה, כי הוא חייך בעולם הזה דא גן דלתתא, ואורך ימך דא עלמא דאתי עלמא אריבא, על האדמה אשר ה' אלקיך נותן לך דא עלמא שפלא וכו' ועיין בוורה חדש פרשת אחרי מות נ"ו: לרעות בגנים גן עדן דלעילא וגן עדן דלתתא דאיכרי העולם הזה והעולם הבא וכו' (ועיין בשיחות (שבסוף סיפמ"ע) סימן ק"ב). עד כאן לשון הפל"ח.

^ל עיין שיחות הר"ן סימן שח

^{לז} ראה חיי מוהר"ן אות תפו – (מג) אָמַר הָעוֹלָם הָבָא שֵׁשׁ לָנוּ בְּזֶה הָעוֹלָם כְּשֶׁהָשֵׁם יִתְבַרַךְ עוֹזֵר לְפַעֲמִים, אֵינִי לְשַׁעַר:

^{לט} שיחות הר"ן אמצע אות שח – וכבר דברנו שזהו מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה במשנה. (אבות ו ד): 'כך הוא דרכה של תורה פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל. אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך. אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.' ומקשינן ההמון עם, איך שייך אשריך בעולם הזה מאחר שצריך לסבל עמל כזה לאכל פת במלח וכו'? וכבר מבאר באיזה ספרים איזה תרוצים דחוקים בדרך דרש. אבל באמת מי שיש לו עינים ולב להסתכל בעניני עולם הזה

ורואים בחוש בני אדם שהיו עניים וחשבו שאם יהיו עשירים יתפטרו מעל היסורים ואח"כ נעשו עשירים ואמרו אדרבה כשהיינו עניים היה לנו פחות יסורים. כמבואר בשיחות הר"ן אות שח"מ. והביאור פשוט כי כל מי

באמת, מי שזכה לינק באמת מתורתיו ושיחותיו ומעשיותיו הנוראים של רבנו הקדוש והנורא זכר צדיק וקדוש לברכה, אצלו מבאר המשנה בפשיטות גמור ויכולין להסביר הדבר לכל בר שכל אמיתי הבקי קצת בטוב הנהגת העולם: **כי כל העשירים והגבירים הגדולים מודים שהעולם הזה מלא יגונות ויסורים.** כי דאגותיהם ויסוריהם רבות מאד מאד בכל פעם ובכל יום ובכל שעה, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שם ב' ז'): 'מרבה נכסים מרבה דאגה' ואף על פי שההמון עם העניים אינם מבינים זאת ונדמה להם שאם היה להם עשירות לא היה להם דאגות, אבל באמת הם טועים הרבה בזה וכנראה בחוש וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה. והעניים והבעלי בתים יש להם גם כן בודאי דאגות הרבה וכנזכר לעיל. על כן אין מקום לברך מיסורי עולם הזה המלא מכאובות יסורים מיסורים שונים, הן בענין פרנסה הן בענין צער ויסורים מאשתו ובניו, ולהנשים נדמה שיש להם מבעליהם יסורים, והן בענין יסורים ומכאובים ממש. שנמצאים הרבה טובלי חלאים ומכות מופלאות רחמנא לצלן בעולם הן על כל אלה וכיוצא בהם, אין מקום לברך מכל זה כי אם אל התורה: **כי כל מי שרוצה שיהיה לו טוב בעולם הזה שיהיה בנחת בלי צער הוא מלא צרות תמיד.** כי כל מה שמקוה לטוב בא להפך. ואפלו אם יהיה לו לפעמים איזה טוב מדומה, הוא בודאי מערב ביגונות תמיד כידוע בחוש למסתכל על האמת: **על כן בעולם הזה אין חכמה ואין תבונה ואין עצה** (משלי כא ל) לחיות בנחת, כי אם כשמחצה באמת להסתפק בתכלית המעוט ולחיות חיי צער, כמו שאמרו שם במשנה הנ"ל: פת במלח תאכל וכו'. שאז דיקא כשמקבל על עצמו כל הדחקות וחיי צער ולסבל הכל ולעסק בתורה כמו שכתוב שם: ובתורה אתה עמל, אז דיקא יש לו חיות גם בעולם הזה. ואשרי לו גם בעולם הזה. כמו שכתוב שם אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה ודאי. כי לא יהיה לו שום יסורים מפגעי העולם הזה המרובים אצל כל אדם מאד מאד אחר שמקבל על עצמו הכל בשביל התורה וכל חיותו וטובו הוא התורה שהוא טוב אמתי ואז בודאי חיי חיים אמתיים ואשרי לו גם בעולם הזה: **אבל הרוצה תענוגי עולם הזה, ולחיות בנחת בעולם הזה, בודאי חיי מרים ומרורים מאד.** כי אפלו רוח קימעא עוכרתו (סוטה ה.). כי תכף כשבא עליו דבר נגד רצונו, יש לו צער ויסורים. וזה אי אפשר שיתנהג הכל כרצונו אפלו אם יהיה גביר ואדון ומושל, כי עולם הזה מלא יסורים כנ"ל. על כן אין מקום לברך מעמל עולם הזה, ויסוריו כי אם אל עמל התורה, לקבל על עצמו לילך בדרכה של התורה, לאכל פת במלח וכו'. ואז אשרי וטוב לו. אשרי בעולם הזה ודאי והדברים מובנים היטב לבקי קצת ביסורי עולם הזה ודאגותיו הרבים ומסתכל על האמת. ועין מזה בשיחותיו של רבנו זכרוננו לברכה הנדפסים אצל הספורי מעשיות לעיל, ועין בהמעשה של החכם והתם וכו':

אפלו חכמי המחקרים של אומות העולם מודים לכל זה, שהעולם הזה מלא יסורים תמיד וכמבאר בספריהם הרבה מזה. ואמרו, שאין טוב בעולם הזה כי אם הסבל. דהינו שצריכין בעולם הזה לקבל על עצמו לסבל כל מה שיעבר עליו וכו'. אבל כל דבריהם אינם מועילים להעולם בלא התורה הקדושה שזכינו אנחנו בני ישראל. כי אין אדם זוכה לזה שיקבל על עצמו הסבל בעולם הזה ושלא יטרידוהו צרות העולם הזה כי אם על ידי התורה הקדושה, כי כשמישב האדם עצמו היטב האמת לאמתו שהעולם הזה אינו שום תכלית כלל, כי אפלו אם היה עולם הזה מלא טובות ועשירות בלי שום יסורים וצער ודאגות כלל אף על פי כן הוא הבל וריק כי הזמן חולף ועובר כהרף עין (תהלים קמד ד): 'וימינו כצל וכבר' ולא כצלו של דקל וכו' (בראשית רבה צ"ג, וקהלת רבה א' ג), וכמו שכתוב: 'ימי שנותינו בהם שבעים שנה וכו' ורהבם עמל ואין כי גז חיש ונעופה'. מכל שכן שגם כל העולם הזה מלא צער ויגונות ויסורים ודאגות וטרדות בלי שיעור, מגדול ועד קטן, מן גדולי העשירים המופלגים עד תכלית עני שבעניים, כולם מלאים דאגות, וטרדות הוצאות פרנסתם, ושאר יסורים מיסורים שונים, וצרות והרפתקאות כידוע לכל. ואפלו קיסרים ומלכים ושרים גדולים מלאים דאגות ויסורים ופחדים רבים בלי שיעור כידוע למי שבקי בהם ובדרכיהם. וכל זה ידוע ומבאר אפלו לחכמי האומות העולם. ואף על פי כן אין מי שיברח מזה כי אם כשבורח חלקו בתורה ומצוות הקדושים, ומרוצה להסתפק בתכלית המעוט מזה העולם כדי לעסק בתורה ולבלות ימיו על התורה ועל העבודה. אז דיקא יכול לברך מן עמל העולם הזה, לפטר מעליו עמל ויגיעות וטרדות ומרירות נפש של דאגות העולם הזה, ולחיות חיים אמיתיים בתורה ועבודת ה', אשר הוא עקר החיים האמיתיים בעולם הזה ובעולם הבא: **ובודאי צדקו ונאמנו דברי המשנה הקדושה אפלו על פי פשוטה.** שמי שבורח לסבל בעולם הזה לאכל פת במלח ומים במשורה ישתה ועל הארץ יישן וחיי צער יחיה, כי אפלו פת במלח ומים במשורה לאו כל אדם זוכה בהרחבה, ועל כן הוא צריך עם כל זה להיות מרוצה לחיות חיי צער, אבל כל זה הוא מקבל על עצמו כדי לעסק בתורה כמו שכתוב שם: ובתורה אתה עמל, אז אם עושה כן בודאי אשריך וטוב לך. אשריך בעולם הזה ודאי. כי בודאי יש לו חיות אמתי מאד שמקבל על עצמו לסבל כל יסורי עולם הזה. וזכה להשיג האמת שהעולם הזה לא נברא בשביל נחת להתענג בו. אדרבא מי שרוצה להתענג בזה העולם הוא מלא יסורים וכעס ומכאובות וכנזכר לעיל. רק הוא בורח מעמל העולם הזה לעמל התורה אשר הוא חיינו וארך ימינו. אז לא די שזוכה לעולם הבא שהוא עולם הנצחי שכל העולם הזה אינו עולה כנגדו אפלו כהרף עין, אף גם בעולם הזה אשרי לו אשרי חלקו. כי בעולם הזה אין טוב כמו הסבל אבל אי אפשר לקבל הסבל של יסורי העולם הזה כי אם כשבורח אל עמל התורה והמצוות הקדושים וכו'ל:

² **שיחות הר"ן תחילת אות שח** – ואם נסתכל היטב בכל שנה ובכל עת, בודאי נמצא תמיד אנשים רבים שהיו עניים ומשרתים וכיוצא בשנים הקודמים, ועכשו נתעשרו. וגם הם רובם אומרים שהשנים אינם מתקנות עתה כמקדם, מחמת שרוצים בכל פעם עשירות יותר, ומנהיגים בביתם בגדולות יותר, עד שהוצאתם מרובה. ואומרים שעתה אינם מותקנות עתה כמקדם, אף על פי שאנו זוכרים שזה סמוך לפני איזה שנים היו עניים או משרתים וכיוצא בהם: ויהיה אין שיהיה, מאי נפקא מנה, מה שצועקים בכל פעם שהימים הראשונים היו טובים מאלה. וכבר צוח שלמה על זה וסתר דבריהם. ואמר (קהלת ז' י) "אל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה, כי לא מחכמה שאלת על זה". ואף על פי שרש"י פרש שם כי הכל לפי זכות הדורות, אף על פי כן הרבה פנים לתורה (תפג) ואין מקרא יוצא מדי פשוטו (תפד) כי שלמה המלך, עליו השלום, שהיה חכם גדול מכל אדם אמר בחכמתו ורוח קדשו שזה שטות גדול מה שאומרים שהימים הראשונים היו טובים מאלה. כי בכל פעם אומרים כך. ובאמת אנו רואים שבכל פעם העולם נתעשר יותר, ומתנהג העולם בגדולות ובהוצאה מרובה יותר משנים קדמוניות: **ובאמת מאי נפקא מנה בזה?** אדרבא, אם עכשו העולם בדחוקות יותר צריכים לברך להשם יתברך ולעסק בתורה ועבודה. כי אין מקום לברך מצרות ויסורי עולם הזה רק אל השם יתברך ואל התורה כי "אדם לעמל יולד" (איוב ה' ז) וכמו שכתוב במדרש (סנהדרין צט): 'אדם לעמל יולד, אשרי מי שעמלו בתורה'. פרוש מאחר שאין שיהיה אם יהיה עשיר או עני וכו' אף על פי כן בודאי יהיה לו עמל וכעס כל ימיו כי צרות ויסורי כל אדם רבים מאד וכמו שכתוב "גם כל ימיו כעס ומכאובות" וכו' (קהלת ב' כג). וכמואב בשל"ה (ח"ב קלח). בלשון חרוז: "אין רגע בלא פגע אין שעה וכו' אין יום וכו'" על כן בודאי אשרי מי שבורח מזה העמל של פגעי העולם הזה אל עמל התורה, ואז בודאי אשרי וטוב לו בעולם הזה ובעולם הבא: **אבל בזה שאומר שהימים הראשונים היה טובים מאלה, ובגדל דאגתו וטרדתו וצערו על פרנסתו וממון בכל פעם יותר ויותר, בזה לא יפעל כלום רק מבלה ימיו בצער ודאגה וכעס ומכאובות ומבטל עצמו מהתורה ותפלה וכו' מחמת דאגות ושיחות ושטותים כאלו. ולבסוף (קהלת ה' יד): "מאומה לא ישא בעמלו". כי**

שרוצה למלא חסרונו בהבלי עולם הזה הוא ממלא חסרון בחסרון, ונכפל חסרונו עוד ועוד, נמצא שהעני יש לו הרבה פחות חסרונות מהעשיר. וראה חגיגה ט:מא^א שְׁחֹזֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כָּל מְדוּת טוֹבוֹת לִיתֵן לְיִשְׂרָאֵל, וְלֹא מִצָּא אֶלָּא עֲנִיּוֹת.

עד כאן ביאור חברותא לתורה קיט תנינא

(קהלת ו ד) "בהבל בא ובחשך ילך" וכו'. כי באמת מי שיש לו עינים לראות ולב להבין האמת לאמתו יבין בשכל ויראה שגם בימים הראשונים היה העולם מלא דאגות וטרדות הפרנסה, וכמו שאנו רואים בכל הספרים שנתחברו לפני מאות שנים שרובם ככולם כותבים בהקדמותיהם שהיה להם צרות רבות בימיהם וחסרון כיס ודחקות הפרנסה הקשה מכולם, ואף על פי כן חברו ספרים קדושים הרבה כי (קהלת א ט): "מה שהיה הוא שיהיה" וכו'. והכלל שגם בימים הראשונים היה העולם מלא דאגות פרנסה כמו שכתב שלמה המלך, עליו השלום (קהלת ב כג): "גם כל ימיו כעס ומכאובות" וכו'. וכתיב "אדם לעמל יולד קצר ימים ושבע רגז" וכו'. וכיוצא כאלה פסוקים הרבה. וגם אז נדמה לכל אחד שבצוק העתים כאלה צריכים לדאג רק על הפרנסה ועל ידי זה אבדו ימיהם והלכו מן העולם בלא חמדה. ואף על פי כן נמצא בכל דור צדיקים ויראים וכשרים שלא השגיחו על זה וברחו מן העמל של עולם הזה לעמל התורה ועבודה וזכו להם ולדורותיהם וכו' אשרי להם: **וכן עכשו** בודאי הבחירה חפשית ובודאי יש כח עתה גם עתה לכל אחד ואחד לברח מדאגות ושיחות של צער כאלה, לברח מהם ולבטח בה' ולקבל על עצמו עמל התורה תחת עמל המר של דאגת העולם הזה. ובודאי יפרנסו השם יתברך, כי השם יתברך מפרנס העולם תמיד כאז כן עתה. אדרבא, השם יתברך מנהיג העולם בכל פעם יפה יותר: **הכלל**: שהעולם הזה מלא דאגות ויגונות וצער ויסורים תמיד כמו אז כמו עתה וכמו שנגזר מחטא אדם הראשון (בראשית ג יז) "בעצבון תאכלנה" (בראשית ג ט): "בזעת אפך תאכל לחם". ואין מקום לברח מהעצבון והדאגות האלו המקצרים ומכלים ימי האדם, אין מקום לברח מהם כי אם אל השם יתברך ואל התורה וכנזכר לעיל:

^{מא} חגיגה דף ט: אָמַר לִיָּהּ לְבַר הֵי הֵי, וְאָמַר לֵה לְרַבִּי אֶלְעָזָר: מֵאֵי דְכִתְיִב: "הִנֵּה צִרְפְּתִיךָ וְלֹא בְּכֶסֶף בְּחִרְתִּיךָ בְּכוֹר עוֹנִי" — מִלְּמַד שְׁחֹזֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כָּל מְדוּת טוֹבוֹת לִיתֵן לְיִשְׂרָאֵל, וְלֹא מִצָּא אֶלָּא עֲנִיּוֹת. אָמַר שְׁמוּאֵל וְאִיתִימָא רַב יוֹסֵף, הֵינֵנו דְּאָמְרֵי אֵינְשֵׁי: יָאֵה עֲנִיּוֹתָ לִיהוּדָאֵי בִּי בְּרָזָא סוּמְקָא לְסוּסִיא חִינְרָא.

